

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Blod är tjockare än vatten

– men för vems bästa?

En kvalitativ studie om föräldrars rätt till sina barn kontra synen på
barnets bästa

Kandidatuppsats
HT-2011
Socionomprogrammet
Författare: Malin Hansson och Malin Sandström
Handledare: Marie Törnbom

ABSTRAKT

Titel: ”Blod är tjockare än vatten – men för vems bästa?”
– En kvalitativ studie om föräldrars rätt till sina barn kontra synen på barnets bästa.
Författare: Malin Hansson och Malin Sandström
Nyckelord: Barnets bästa, familjehemsplacering, familjehemsbarn, föräldrarnas rätt

Syftet med studien är att ur ett barnperspektiv få en bild av hur familjehemsplacerade barn upplever sin tid i familjehem samt om och hur denna bild skiljer sig från de professionellas och familjehemsföräldrars. Målet är att vi utifrån våra frågeställningar kring detta ska kunna få en kunskap om hur man bedömer vad som är barnets bästa och om uttrycket ”blod är tjockare än vatten”, alltså att biologiska föräldrar i stort sätt alltid har rätt till sina barn, överensstämmer med detta. För att få detta besvarat har vi använt oss av följande frågeställningar: Hur upplevs en familjehemsplacering sett ur barnets perspektiv? Vad innebär det för barnet att ha ett flertal vuxna som delar på ansvaret kring det och hur kan barnets behov av trygghet tillgodoses? Har man och hur har man utgått från barnets bästa under placeringsprocessen? Genom en abduktiv strategi har vi valt ett kvalitativt tillvägagångssätt och har genom ett kedjeurval gjort semistrukturerade intervjuer med vuxna före detta familjehemsplacerade barn samt familjehemsföräldrar och barnsekreterare. De resultat som framkommit är att ju yngre ett barn är vid en placering desto viktigare blir familjehemsföräldrarna som anknytningsobjekt. Vidare resultat visade på att otillräcklig information angående placeringens förhållanden skapar en otrygghet hos barnet, vilken barnet tvingas leva med bland annat som en konsekvens av att vårdnadsöverflyttningar sällan görs. Resultaten visar även att kontakten med de biologiska föräldrarna är viktig ur aspekten att de står för barnets ursprung, samtidigt som en kontakt med den biologiska föräldern kan medföra känslor av sorg och besvikelse samt en känsla av att inte kunna lita på denne. Undersökningens främsta slutsats är uppfattningen att föräldrars rätt till sina barn ofta överskuggar deras bristande föräldraförmåga.

ABSTRACT

Title: "Blood is thicker than water - but for whose best?"
-A qualitative study of parents' rights to their children versus the perception of the child's best.

Authors: Malin Hansson and Malin Sandström

Keywords: child's best, foster home placement, foster child, parent's right

The purpose of this study is, that from a child's perspective, getting a picture of how children in foster homes experience their time in these, and moreover whether and how it differs from the professionals and foster parents perspective. The goal is that we from the inquiry into this can get an understanding of how to assess the meaning of the child's best and if the expression "blood is thicker than water," means that the biological parents most of the time have the right to their children, is consistent with this. To get this answer we have used the following questions: How is the experience of a foster home placement viewed from a child's perspective? What does it mean for the child to have several adults who share responsibility about it and how can the child's need for security be reassured? Have there been, and in that case how, have the child's best been considered during the placement process? We have by an abductive strategy chosen a qualitative approach and have by a snowball sample made semi-structured interviews with adult former foster children, foster parents and children secretaries. The results showed that the younger a child is when it is placed in foster care, the more important are the foster parents as related items. Further results showed that insufficient information regarding the placement conditions creates an insecurity in the child, who has to live with this insecurity as a consequence of the fact that custody transfers are rarely made. The results also showed that contact with the biological parents is important from the aspect that they account for one's origin, while contact with the biological parent also can cause feelings of sadness and disappointment and a feeling of not being able to trust the parent. The surveys main conclusion is the notion that parents rights to their children often overshadows their lack of parenting skills.

”Jag tycker ju inte att man är mamma och pappa för att man har sex och för att man kan producera ett barn och gå igenom en förlossning. Mamma och pappa blir man ju när man sätter gränser, kör till fotbollsträningen, när man kommer på luciauppvisningen fast man skulle varit på jobbet”.

(Jenny, före detta familjehemsplacerat barn)

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Förförståelse.....	1
2. Bakgrund.....	2
2.1 Övriga juridiska aspekter.....	3
3. Syfte och frågeställningar.....	4
4. Begreppsprecisering.....	4
5. Tidigare forskning.....	5
6. Teoretiska perspektiv.....	8
6.1 Anknypningsteori.....	9
6.2 Utvecklingspsykopatologi.....	12
7. Metod.....	14
7.1 Val av metod.....	14
7.2 Urval.....	14
7.3 Intervjuguiden.....	15
7.4 Genomförande av intervjuer/datainsamling.....	15
7.5 Bearbetning och analys av material.....	16
7.6 Reliabilitet, Validitet och generaliserbarhet.....	16
7.7 Fördelning av arbetsuppgifter.....	17
8. Etik.....	17
8.1 Fyra etiska grundprinciper.....	18
8.2 Övriga etiska aspekter.....	18
9. Resultat och analys.....	19
9.1 Känslor och relationer.....	19
9.2 Placeringens osäkerhet och det tredelade föräldraskapet.....	21
9.3 Barnets kontakt med de biologiska föräldrarna.....	23
9.4 Trygghet.....	25
9.5 Föräldrars rätt och vårdnadsöverflyttningar.....	27
9.6 Barnets bästa.....	30
10. Slutdiskussion.....	32
11. Referenslista.....	34
12. Bilagor.....	37

TACK!

Vi vill tacka våra respondenter som ställt upp och tagit av sin egen tid för att låta oss intervjua dem till denna C-uppsats. Utan Era berättelser, åsikter och tankar hade vår studie inte gått att genomföra. Ett stort tack vill vi även rikta till vår handledare Marie Törnbom, som med kloka ord och en massa skratt engagerat sig och hjälpt oss genom uppsatsskrivandet. Sist men inte minst vill vi tacka sambo, vänner och arbetskolligor som haft förståelse, peptalk och tålamod att låta oss ägna en tidsperiod med de mest varierande arbetstider till denna uppsats!

Stort tack till Er alla!

Malin Hansson och Malin Sandström 2011-11-29

1. Inledning

Tänk dig följande. Du bor med din mamma och pappa. I ditt hem utövas dagligen våld. Det förekommer sexuella övergrepp och missbruk. Tänk dig vidare att detta sker framför dina ögon, och att det kanske till och med är du som blir utsatt för dessa övergrepp. Du lever i en daglig destruktivitet och med en ständig rädsla över vad som händer och vad som kanske kommer att hända. Tänk dig att detta kommer till socialtjänstens kännedom efter en längre tid och du blir placerad i ett familjehem. Då dina föräldrar har samtyckt till placeringen blir du placerad enligt SoL (socialtjänstlagen). Detta innebär att dina biologiska föräldrar fortfarande har vårdnaden om dig och att de därmed har rätt att bestämma gällande beslut kring dig (Socialtjänstlagen 2001:453).

Tänk dig nu att du hamnar i ett hem där du äntligen får känna trygghet. Du får lov att vara barn med allt vad det innebär. Du behöver inte ha en klump i magen på väg hem från skolan, nu kan du ta med dig kompisar hem. Du kommer hem till någon som frågar hur du har haft det, någon som hjälper dig med läxorna, skjutsar dig till fotbollsträningen och som stoppar om dig när du går och lägger dig. Någon som bryr sig.

Tänk dig nu att telefonen ringer. Det är din socialsekreterare som berättar att dina biologiska föräldrar har tagit itu med sina destruktiva problem och nu, efter två år, kräver att få hem dig. Då socialnämnden inte längre kan finna en skälig motivering till varför placeringen ska fortgå, får du nu reda på att du ska flytta hem till dina biologiska föräldrar igen.

Inom den sociala barnvården för man en aktiv strävan efter att barn ska få bo tillsammans med sina biologiska föräldrar. Om det inte pågår destruktiva förhållanden i föräldrahemmet anses detta vara barnets bästa. Men vad anser barnet själv?

Vi arbetar båda på ett behandlingshem för barn och ungdomar. På behandlingshemmet bedriver vi olika former av behandlingsverksamhet och en del av barnen blir senare placerade i familjehem. I vissa fall uttrycker barnen en genuin rädsla över sina föräldrar och uttalar en glädje över att få bo hos någon annan. Vi som personal brottas dagligen med frustrationen över den maktlöshet vi känner och har gentemot föräldrar som har barn placerade enligt SoL. Vi erfar dagligen hur föräldrar ger sitt medgivande till olika sakfrågor för att sedan ta tillbaka medgivandet och vi ser hur denna osäkerhet och brist på kontinuitet påverkar barnet på diverse negativa sätt utan att vi kan göra något åt det. Om vi som personal känner dessa känslor av maktlöshet, hopplöshet och frustration kring förhållandet SoL-placering kontra den olämpliga föräldrarnas rätt – hur känner då barnet? Det är denna fråga som intresserat oss och som bildat grunden till vår C-uppsats.

1.1 Förförståelse

Vi inträder i situationer i praxis med en förteoretisk kompetens och en förförståelse vi inte alltid är medvetna om. Enligt Thomassen (2008) är detta ett resultat av generaliserad kunskap som vi tillägnat oss genom erfarenheter från en hel rad praktiska situationer och som på så vis ger oss ”en kontextbaserad, icke-formaliserad förståelse och en handlingskompetens” (Thomassen 2008, sidan 36). Vår förförståelse kommer så att bära med sig antaganden, förväntningar och

tolkningar som grundar sig i gemensamma drag från praxis utifrån andra fenomen och situationer (Thomassen 2008).

Vi arbetar båda på ett behandlingshem för barn och ungdomar där vi dagligen är i kontakt med barnen, deras biologiska föräldrar och socialtjänst. På så vis har vi med oss en hel del förförståelse, uppfattningar och åsikter kring den praxis vi utövar genom vårt yrke och det är, som nämnts tidigare, även dessa som givit upphov till denna C-uppsats. Den förförståelse vi kommer bära med oss i vår studie är av vikt att vi noga reflekterar över så att vi i vår studie kan hålla en så hög objektivitet som möjligt och vara ödmjuk inför mötet med våra respondenter.

2. Bakgrund

I socialtjänstlagen, kapitel 5, 1 § går att läsa följande; ”Socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden”. I alla frågor gällande barn ska man ha barnets bästa som utgångspunkt (SoL 2001:453). Detta har Sverige förbundit sig juridiskt att genomföra sedan man ratificerat den konvention om barn rättigheter, Barnkonventionen, som FN:s generalförsamling antog år 1989 (Norström & Thunved 2010).

I konventionens tredje artikel behandlas barnets bästa och det poängteras att barnets bästa alltid ska beaktas när beslut som rör barnet fattas. I ett FN-dokument från 1989, Deklarationen om sociala och rättsliga principer rörande skydd av och omsorg om barn med särskild hänsyn till nationell och internationell placering i fosterhem och adoption, definieras uttrycket barnets bästa närmare. I denna deklaration presenteras vad som är av särskild vikt att tänka på vid beslut om vad som är barnets bästa, nämligen barnets behov av kärlek, trygghet och varaktig omvårdnad (Mattsson 2006; SÖ 1990:20)

Under år 2010 var nästan 25 000 barn och unga, drygt 1 procent av alla i åldersgruppen 1-20 år, någon gång placerade eller omhändertagna i ett hem som verkade som substitut för det egna (Socialstyrelsen 2011A). Det finns olika anledningar till att barn och ungdomar, för kortare eller längre tid, behöver bo i en annan familj än den egna. Ibland beror det på föräldrarnas problem, till exempel missbruk eller psykisk sjukdom. Ibland är det barnet eller den unges eget beteende, såsom missbruk, kriminalitet eller andra destruktiva beteenden, som gör att den unge behöver byta miljö. Det är alltid socialnämnden som beslutar om ett barn ska placeras och det kan ske med föräldrars samtycke enligt SoL eller mot deras vilja enligt LVU, Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (Höjer 2001; LVU 1990:52). I det senare fallet anser man då att förhållanden kring barnet bedöms vara så problematiska att det är nödvändigt att samhället övertar föräldrarnas bestämmanderätt kring barnet. Beslutet måste i dessa fall fattas av socialnämnden som i sin tur måste få detta fastställt via domslut i förvaltningsrätten (LVU 1990:52; Sveriges domstolar 2011).

Vid en familjehemsplacering av ett barn talar man om tre aktörer som tillsammans ska ansvara för barnet och dennes bästa, ”det tredelade föräldraskapet”. Dessa tre består av de biologiska föräldrarna, socialtjänsten och familjehemmet. I begreppet betonas vikten av samverkan mellan dessa tre aktörer och hur deras gemensamma vårdansvar för barnet ser ut. I ”det tredelade föräldraskapet” är socialtjänsten ytterst ansvarig för familjehemsplaceringen och att vårdplanen följs (Dahlberg & Forsell 2006). Vårdplanen skall sedan resultera i att barnet skall kunna återförenas med sin biologiska familj

(www.alltomfamiljehem.se). I föräldrabalken (FB 1949:381) finns det dock reglerat en möjlighet att överlämna vårdnaden till familjehemsföräldrar som skapat en trygg miljö för ett barn. Denna bestämmelses främsta syfte ”är att tillförsäkra att ett barn som sedan en längre tid bott i ett familjehem där han eller hon rotat sig inte rycks upp från sin invanda miljö” (Mattsson 2010, sidan 104). När ett barn vistats i samma familjehem i tre år har socialnämnden enligt lag skyldighet att särskilt överväga om det finns skäl att väcka talan om överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Detta om det uppenbart är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå (SoL 2001:453). Syftet med bestämmelsen är att skapa möjligheter för kontinuitet och trygghet i vården för barnet. Socialtjänsten bör noga väga för och emot samt noga motivera de ställningstaganden man kommer fram till. Att alltid beakta hur barnets umgänge med föräldern sett ut och fungerat är av stor vikt vid dessa ställningstaganden samt att det enskilda barnets bästa alltid är avgörande (Socialstyrelsen 2006B). Trots att vårdnadsöverflyttningar har ökat under de senaste åren påpekar socialstyrelsen att det emellertid inte är alla kommuner och tjänstemän som följer skyldigheten att överväga vårdnadsöverflyttningar och att dessa bör vara fler än vad det är i realiteten (Mattsson 2010).

Placeringsens varaktighet är oftast väldigt svårbedömd (www.familjehemmet.se). Detta, i kombination med att en placering av ett barn enligt SoL medför att de biologiska föräldrarna fortfarande har rätt att ta beslut kring barnet och i stort sett när som helst kan begära ett avslut av placeringen, kan medföra att familjehemsstrukturen upplevs som relativt osäker där man inte kan vara säker på den närmsta framtidens utgång (www.idunn.no).

2.1 Övriga juridiska aspekter

Att vara förälder i ett familjehem kan vara komplext, då familjehemmet ska anpassa sig och förhålla sig till både socialtjänsten och de biologiska föräldrarna. I socialtjänstlagen finns det principer som ska fungera som vägledning för en familjehemsplacering och en av dessa är att vårdnadshavaren skall behålla ansvaret för barnet i så stor utsträckning som möjligt (Nordin 2003; Mattson 2006).

En annan princip gäller socialtjänstens förpliktelse att se till att barnet får en ”god vård”. Med ”god vård” (6 kap. 1 § 2 st. SoL) menas den bestämmelse om att vården ska formas så att samhörigheten mellan barnet och dennes anhöriga främjas och att man underlättar kontakten med barnets hemmiljö. När målet med vården har uppnåtts kan barnet flytta tillbaka till det ”biologiska hemmet” och detta är den tredje principen i socialtjänstlagen gällande familjehemsplaceringar (Nordin 2003; Mattson 2006).

Socialtjänsten har även ansvar att upprätthålla behandlingsplanen som ska följas upp minst en gång var sjätte månad. Utifrån barnets ålder och mognad skall socialsekreteraren lämna relevant information om orsaken till placeringen och innebörden av den samt vad som kommer att ske framöver (SoL 2001:453; LVU 1990:52). Både familjehemmet och de biologiska föräldrarna har rätt till stöd från socialtjänsten för att kunna skapa en så bra tillvaro som möjligt för barnet. Beroende på om placeringen är frivillig eller under tvång har de biologiska föräldrarna mer eller mindre möjligheter till att påverka vården på deras barn (Erman 2003).

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att få en bild av hur familjehemsplacerade barn upplever sin tid i familjehem samt om och hur denna bild skiljer sig från de professionellas och familjehemsföräldrars. Vi vill undersöka hur man som familjehemsbarn hanterar osäkerheten kring placeringens framtid och hur man känner inför att ha en ”tillfällig förälder”. Syftet är även att ta reda på om och hur trygg man känner sig som barn där många delar på ansvaret kring en. För att få detta besvarat har vi valt att intervjua vuxna före detta familjehemsplacerade barn, samt familjehemsföräldrar och barnsekreterare. Målet är att vi utifrån våra frågeställningar nedan ska kunna få en kunskap om hur man bedömer vad som är barnets bästa och om uttrycket ”blod är tjockare än vatten”, alltså att biologiska föräldrar i stort sätt alltid har rätt till sina barn, överensstämmer med detta.

- Hur upplevs en familjehemsplacering sett ur ett barnperspektiv?
- Vad innebär det för barnet att ha ett flertal vuxna som delar på ansvaret kring det och hur kan barnets behov av trygghet tillgodoses?
- Har man och hur har man utgått från barnets bästa under placeringsprocessen?

4. Begreppsprecisering

I studien kommer vi att använda oss av en del begrepp. Då vissa av begreppen kan tolkas olika av olika människor vill vi definiera några centrala begrepp och vad vi menar med dem för att undvika missuppfattningar. De begrepp vi kommer att använda oss av och undersöka är;

Barn: Vi kommer i vår studie att prata en del om barn/familjehemsplacerade barn. I FN:s barnkonvention definieras begreppet barn i deras artikel 1 som ”varje människa under 18 år” (SÖ 1990:20, artikel 1) och det är denna definition vi kommer hänvisa till.

Barnperspektivet: Då vår studie handlar om hur vuxna ser på barns upplevelse kommer vi att utgå från ett barnperspektiv. Med barnperspektiv menas att vuxna, så långt som möjligt, sätter sig in i barnets situation och på så sätt tar tillvara barnets intresse och verkar för barnets bästa. Till skillnad från barnets perspektiv, som är barnets egen berättelse och tolkning, innebär barnperspektivet en analys av barnets perspektiv i förhållande till rådande villkor (gjord av vuxna) (www.vgr.se).

Barnets bästa: Det som är viktigt att klargöra är att det är barnets intressen som skall stå i fokus och ingenting annat. Vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge skall enbart barnets bästa ur ett barnperspektiv vara avgörande. Då vad som är bäst för ett barn inte behöver vara detsamma som för ett annat barn måste bedömningen alltid göras individuellt inför varje beslut. Barn måste behandlas som kompetenta och resursstarka individer som har rätt till delaktighet i beslut som rör dem (SOU 2005:43). För att barnets bästa skall kunna tillgodoses måste samspelet mellan barnets behov, föräldrarnas förmåga samt familj- och miljöfaktorer analyseras noggrant (Barnombudsmannen 2009; Socialstyrelsen 2006C). Barnkonventionen sätter barnet i centrum och betonar barnets rätt till båda sina föräldrar, men även att barnet är en egen individ. Barn skall inte betraktas som föräldrars egendom, de har ett eget värde och egna rättigheter.

Enligt barnkonventionen ska, i de situationer där barnets och föräldrars intressen går isär, barnets intressen ha företräde. Barnombudsmannen betonar att det alltid ska vara barnets rätt som avgör vid beslut och inte de vuxnas behov (Barnombudsmannen 2009). Vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet. Enligt barnkonventionen skall barnet tillförsäkras sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för barnets välfärd och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder. Institutioner som ansvarar för vård eller skydd av barn skall uppfylla behöriga myndigheters fastställda normer vad gäller säkerhet, hälsa, lämplighet och behörig tillsyn (SÖ 1990:20).

Familjehemsföräldrar/familjehem: Gryning Vård AB är störst i Sverige inom Hem för Vård eller Boende och tillhandahåller bland annat familjehem för barn och ungdomar. Vi har valt att definiera familjehem/familjehemsförälder enligt deras riktlinjer. Enligt Gryning Vård AB kan en familjehemsförälder vara någon som är gift, sambo eller ensamstående. Den civila statusen spelar alltså ingen roll vid definitionen av familjehemsförälder utan det som enligt Gryning är det viktiga är att familjehemsföräldern, oavsett civil status, har livserfarenhet och kan erbjuda personlig mognad samt en trygg och stabil livssituation i familjehemmet (www.gryning.se).

BBIC: Barns behov i centrum, är ett system för utredning, planering och uppföljning inom social barnavård för barn och unga i åldrarna 0-20 år. BBIC har som syfte att stärka barns ställning och främja ett bättre samarbete med barnet och barnets nätverk. Syftet är även att skapa systematisk struktur i dokumentationen för att underlätta uppföljningen av insatser. Då principerna i FN:s barnkonvention har införlivats i Socialtjänstlagen och i Lagen om vård av unga stärks barns ställning i den sociala barnavården. Denna lagstiftning kräver att socialtjänsten skaffar sig en uppfattning om barnet och dess specifika behov där barnets bästa skall vara utgångspunkten. För att kunna bedöma om ett barn är i behov av skydd eller stöd krävs det att barnet är i fokus. Utredningen inbegriper barnets behov, föräldrars förmåga samt faktorer i familj och miljö. För att få en bild av barnets behov och hur det på bästa sätt kan tillgodoses så måste samspelet mellan dessa tre områden och deras inbördes påverkan analyseras noggrant (Dahlberg & Forsell 2006).

5. Tidigare forskning

Då vårt syfte innehåller olika undersökningsfaktorer har vi valt att ta del av tidigare forskning som innehåller dessa beståndsdelar. Då vi vill undersöka hur man som familjehemsbarn hanterar osäkerheten kring placeringens framtid har vi valt att titta på tidigare forskning som undersökt hur familjehemsplaceringens längd påverkar ett barn. Vidare vill vi ta del av forskning som belyst hur barnets anknytningsmönster påverkas av att ha en tillfällig förälder och hur barnet påverkas av att ha flera vuxna omkring sig som delar på ansvaret. Vi har även tagit del av forskning som belyser betydelsen av barnets kontakt med de biologiska föräldrarna. Eftersom vårt syfte även är att undersöka om och hur trygg man känner sig som familjehemsbarn har vi tittat på forskning som har lagt fokus på vilka komponenter som krävs för att ett barn ska uppleva trygghet.

Vad som är barnets bästa är svårdefinierat och förändras över tid, att finna forskning inom detta område är därför svårt. I stället för forskning kommer vi

därför beskriva hur man idag ser på barnets bästa utifrån ett barnperspektiv, där en grundläggande faktor är respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Det som är viktigt att klargöra är att det är barnets intressen som skall stå i fokus och ingenting annat. Vid beslut som rör vårdnad, boende och umgänge skall enbart barnets bästa ur ett barnperspektiv vara avgörande. Då vad som är bäst för ett barn inte är detsamma som vad som är bäst för ett annat barn måste bedömningen alltid göras individuellt inför varje beslut. Barn måste behandlas som kompetenta och resursstarka individer som har rätt till delaktighet i beslut som rör dem (Dahlberg & Forsell 2006; SOU 2005:43). Vid en intressekonflikt mellan barn och vuxen skall barnets intresse ha företräde, med hänsyn till barnets ålder och mognad. Socialtjänstens uppgift är att skaffa sig en bild av barnet och dess behov, samtidigt som det inte får pressas eller sättas i svåra valsituationer. Det är viktigt att finna en balans mellan att barnet erbjuds delaktighet samtidigt som det inte tilldelas för stort ansvar om sin livssituation. Delaktighet kan även handla om att barnet får närvara och lyssna på vad de vuxna säger. Betydelsen av att lyssna och uppmärksamma barnet i sig själv är dock ovärderlig. Om man lyssnar på barnet underlättar det deras återhämtning från svårigheter och deras självkänsla ökar, samtidigt som maktbalansen mellan barn och vuxna minskar. För att barnets bästa skall kunna tillgodoses måste samspelet mellan barnets behov, föräldrarnas förmåga samt familj- och miljöfaktorer analyseras noggrant (Barnombudsmannen 2009; socialstyrelsen 2006C)

I en longitudinell forskningsstudie av Andersson (2008), gjord på 26 barn placerade utanför det egna hemmet, uppvisas förhållandevis bra odds för att de barn som tillbringat delar av sin barndom i samhällsvård (familjehem- eller institutionsvård) även ska få ett bra och fungerande vuxenliv. Vidare pekar Anderssons resultat på att det inte är barnets kontakt med de biologiska föräldrarna som avgör barnets framtid. Det som lyfts fram i forskningen är att barnet behöver ha en nära och kärleksfull relation till *någon* och om detta är en förälder, familjehemsförälder eller annan närstående är inte alltid relevant. För att barnet ska kunna knyta an, skapa relationer och få en känsla av trygghet är det av stort värde att barnet känner sig välkomnat i familjen (Andersson 2008).

I en brittisk longitudinell forskningsstudie av Beek och Schofield (2008) har man intervjuat familjehemsföräldrar, socialarbetare, biologiska föräldrar samt 53 familjehemsplacerade barn. I studien beskrivs vårdgivarens både emotionella och fysiska tillgänglighet som mest betydelsefull i barndomen då barnets behov av omvårdnad och skydd är som störst. Den kumulativa effekten av förtroende eller brist på förtroende kommer att påverka barnet genom åren på alla utvecklingsområden. Ur resultaten från Beek och Schofields intervjuer fann de hur före detta familjehemsplacerade barn fortfarande som vuxna kunde känna ångest och oro då den person som de funnit förtroende för inte fanns tillgänglig, även om otillgängligheten bara var tillfällig. Detta demonstrerar den process kring skapandet av trygghet genom tillförlitliga och tillgängliga relationer i barndomen som Beek och Schofield beskriver som mycket viktig för ett barns framtida välbefinnande. En brist på förtroende för en säker och stabil vårdgivare i barndomen medför enligt studiens resultat en skada i form av ångest och oro som får konsekvenser även in i vuxenlivet (Beek & Schofield 2008).

Ytterligare resultat från Beek och Schofields studie visade att barn och ungas ”medlemskap” (i deras studie kallat membership) i två olika familjer – familjehemmet och den biologiska – upplevdes komplicerad för många av dessa.

Som ett exempel nämner de en flicka de intervjuat som blev familjehemsplacerad när hon var sju år gammal. Då det anses viktigt för barnet att ha kontakt med sina biologiska föräldrar arrangerade man så att flickan fick komma hem och bo hos sin mamma varje helg. I intervju med flickan, nu 16 år gammal, berättade hon att hon varje helg sedan sju års ålder tvingats ta en omvårdande roll gentemot mamman som var alkoholiserad. Ett antal ungdomar i studien hade föranletts att tro att de skulle eller kunde återvända till sitt biologiska hem i och med en regelbunden kontakt med de biologiska föräldrarna. En förväntan om återförening hade i de flesta fall medfört vissa svårigheter. I vissa fall var det ungdomarna som blivit oroliga och ångestfulla inför en stundande återförening då de insett att de inte ville lämna den familj och de levnadssätt de växt upp med under barndomen och ungdomsåren i familjehemmet. I andra fall hade de biologiska föräldrarna kommit underfund med att de inte ville ha tillbaka en tonåring till familjen. Som ett exempel på detta nämner Beek och Schofield (2008) en kille som blev uppmuntrad av sin biologiska mamma att förvänta sig att få komma hem när han fyllde 16 år. Vid en översyn som gjordes då han fyllde 16 år uttryckte mamman att hon ångrat sig och inte ville ha honom tillbaka eftersom hon tyckte att han åt för mycket. Hon minskade kontakten med honom för att en tid därefter säga upp den helt samt säga till sin son att hon aldrig ville se honom igen (Beek & Schofield 2008).

I Höjers avhandling (2001) gjordes en kombination av både kvantitativ och kvalitativ metod. I den kvalitativa delen intervjuades 17 familjehemsföräldrapar om deras upplevelse av att vara familjehemsförälder. De intervjuade i undersökningen menar att kontakten med de biologiska föräldrarna är viktig och att det underlättar för placeringsprocessen om man kan acceptera de biologiska föräldrarna trots deras brister. Vidare menar familjehemsföräldrarna att för barnets bästa är en god kontakt mellan familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna viktig. Det framgår dock att familjehemsföräldrarna ofta känner sig maktlösa inför de biologiska föräldrarna. Detta kan särskilt komma till uttryck då de biologiska föräldrarna inte håller sina löften (om exempelvis besök) gentemot deras barn och barnet i sin tur blir besviken och ledset. Många gånger upplever familjehemsföräldrarna att de tvingas anpassa sig och att för lite krav ställs på de biologiska föräldrarna. I Höjers kvantitativa del handlar flera kommentarer om att det inte är barnets behov som sätts först gällande kontakten mellan förälder och barn, utan att man prioriterar föräldrarnas behov. Vidare framgår det att familjehemsföräldrarna upplever att förståelsen för föräldrarnas problem sätts i främsta rummet och att man tar för lite hänsyn till barnets känslor när de känner sig besviket och övergivet. Flera av kommentarerna i den kvantitativa delen handlar om att familjehemsföräldrarna tycker att de biologiska föräldrarnas behov prioriteras framför barnets (Höjer 2001).

De flesta familjehemsföräldrar har inte vårdnaden om det placerade barnet och är barnet SoL-placerat har de biologiska föräldrarna alltid beslutsrätt. Detta innebär att dessa i princip själva kan bestämma om barnet ska vara kvar i familjehemmet eller inte. Flera av familjehemsföräldrarna i Höjers studie upplever en paradoxal situation då de känner sig ansvariga för barnets utveckling samtidigt som de inte tycker att de kan påverka den (Höjer 2001).

I en rapport av Westberg och Tilander (2010) gjordes en uppföljning på hur familjehemsplacerade barn själva upplevde sin tid i familjehem. Med denna rapport ville man påminna de som arbetar inom familjehemsvården om att

familjehemsplacerade barn är en resurs för nytänkande inom familjehemsvården. Undersökningen innehåller 56 intervjuer och alla är över 15 år vid intervjutillfället. Majoriteten av de intervjuade före detta familjehemsbarnen bodde kvar i familjehemmet tills att de flyttade ut som vuxna. Hälften av de placerade barnen var placerade i sammanlagt 10 år eller längre. Enligt Westberg och Tilander (2010) ges en större möjlighet till anknytning mellan familjehemsförälder och placerat barn då barnet är placerat under en längre tid. I 41 av de 56 placeringarna hade föräldrarna gett sitt godkännande till placeringen. Flera av barnen redogör för hur detta har gjort det möjligt för dem att komma till ro i familjehemmet samtidigt som de kan hålla kontakt med sina biologiska föräldrar. Då familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna har ett fungerande samarbete kan barnen slippa lojalitetskonflikter vilket på många sätt underlättar för placeringsprocessen. Kontakten till de biologiska föräldrarna är inte bara viktig för en återförening, utan underlättar även för anknytningen till familjehemsföräldrarna. Ur barnets perspektiv har placeringen bättre förutsättningar att bli bra då samarbetet fungerar (Westberg & Tilander 2010).

Det umgänge som i Westberg och Tilanders studie har visat sig komplicerat är när barnen till psykiskt sjuka föräldrar har hälsat på hos dessa. I studien beskriver en av de före detta placerade barnen i en intervju hur hon var rädd både inför och under omgångarna med sin biologiska mamma som under besöken hotade med kniv, stekpanna och sax. Först när flickan vågade berätta om hur illa situationen var upphörde umgänget. Enligt Westberg och Tilander är det en svår balansgång mellan att både skydda familjehemsbarnen och på samma gång upprätthålla kontakten med de biologiska föräldrarna. Flera av de före detta familjehemsbarnen i undersökningen understryker vikten av att lyssna på barnet (Westberg & Tilander 2010).

Inom Sveriges familjehemsvård är det idag en självklarhet att ett barn vet om sitt ursprung och erbjuds möjligheten att ha kontakt med sin biologiska familj oavsett var barnet bor. Detta kallas ett relationsorienterat synsätt. För att undvika fantasier och drömmar om föräldern/föräldrarna skall barnet få en så realistisk bild som möjligt av dessa. På 1960- och 70 talet var synsättet ett annat, då man ansåg att föräldrar var utbytbara och att familjehemsföräldrarna kunde tillgodose barnens alla behov av trygghet och skydd under uppväxttiden. Om man endast anammar det ena synsättet står dessa två i konflikt med varandra. I Westberg och Tilanders studie ställs frågan om man ska tvingas välja mellan dessa synsätt. Ett barn bör ha möjlighet att knyta an till familjehemsföräldrarna så att denne kan uppleva trygghet i sin uppväxt samtidigt som det har kontakt med sina biologiska föräldrar och därigenom kan utveckla sin identitet med kunskap om sitt ursprung (Westberg & Tilander 2010).

6. Teoretiska perspektiv

Då vi genom vår utbildning tillägnat oss en kunskap och förförståelse för hur betydelsefull anknytningen är för ett barn under de första levnadsåren och hur anknytningens kvalitet påverkar barnet genom hela livet, kom anknytningsteorin att utgöra en självklar grund för vår uppsats. Under arbetets gång funderade vi över vad det är som utgör en kvalitativt god anknytning och vilka faktorer det är som påverkar kvaliteten. Vi kom på så sätt att söka efter en teori som behandlade dessa

faktorer och fann då utvecklingspsykopatologin, vilken vi ansåg lämplig då den inriktar sig på förhållandet mellan skydds- och riskfaktorer.

6.1 Anknytningsteori

Som ett tillvägagångssätt att tolka och analysera barns tidiga beteende, essentiella beståndsdelar i de tidiga omvårdande relationerna och för att förutspå barns framtida socioemotionella anpassning har man allt mer kommit att använda sig av anknytningsteorin som en teoretisk ram för detta. Teorin används också ”för att värdera hur individuella föreställningar om trygghet och närhet påverkar kvaliteten på relationer till syskon, vänner och kärlekspartner i ett flergenerationsperspektiv” (Havnesköld & Risholm Mothander 2006, sidan 245).

Eftersom det nyfödda barnet inte ensamt kan sörja för sin överlevnad är barnet programmerat att knyta an till någon som kan ge det vad det behöver. Ett barn väljer inte sina föräldrar och inte heller den omgivning som det befinner sig i. Barnet måste därför ha en genetisk betingad förmåga till flexibilitet så att det kan bruka det omhändertagande som erbjuds av omsorgspersonerna (Havnesköld & Risholm Mothander 2006). Ett spädbarn knyter an till sin omsorgsgivare oberoende av dennes lämplighet. Barn som av olika anledningar inte får en naturlig anknytning till sina biologiska föräldrar riskerar att ha svårigheter att knyta an till andra personer senare i livet. Barnets olika anknytningsbeteenden har samma mål, vilket är närhet och skydd. Barnet utvecklar också andra samspelskontakter i andra typer av relationer såsom i till exempel vänrelationer och syskonrelationer. Dessa bygger inte på samma mål som de till anknytningspersonen, men tillsammans med den sistnämnda ges barnet värdefulla erfarenheter som bidrar till dess totala socioemotionella utveckling (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

Den moderna anknytningsforskningen vilar på fyra variabler av individuella skillnader mellan föräldrars sätt och förmåga att möta sina barns överlevnadsbehov. Dessa är föräldrarnas lyhördhet, tillåtelse, samarbete och psykologiska tillgänglighet. De fyra variablerna identifieras som koderna till de individuella skillnaderna mellan barn med kvalitativt trygg respektive otrygg anknytning. En trygg anknytning anses hos en individ vara ett tillstånd ”där han eller hon känner sig säker på tillgången till en anknytningsfigur” (Havnesköld & Risholm Mothander 2006, sidan 250). För att kunna fungera som en anknytningsfigur måste denna vara psykologiskt förberedd på föräldrskapet och därmed ha en emotionellt utvecklad beredskap att kunna tillgodose barnets behov. Barnet kan börja upptäcka världen med hjälp av föräldrarnas fysiska och psykiska närvaro och genom en affektrepertoar med både positiva och negativa signaler kan det aktivt delta i att både skapa, upprätthålla och bryta samspelscirklar. I takt med den kognitiva och emotionella mognaden möjliggörs hos barnet en mer utvidgad lagring av så kallade episodiska minnen och genom dessa kan barnet så småningom själv utnyttja tidigare erfarenheter för att tillgodose sina behov. Barnet lär sig även att uppfatta föräldern som en trygg hamn, från vilken barnet kan söka närhet samt ta avstånd för utforskande från (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

Även inom föräldrskapet finns behovssystemen närhet i form av att ta barnet till sig kontra avstånd vilket handlar om att stöta barnet ifrån sig för att få vara ifred. Utvecklingen mot en integrerad föräldraidentitet sker i den reglerande

balansen mellan dessa behov. För att föräldraidentiteten ska kunna utvecklas till att bli tillräckligt god för att ge barnet kvalitativt omhändertagande är det även betydelsefullt att föräldern känner att barnet trivs och mår bra av den omsorg föräldern ger. Att föräldern erbjuder sig som en stödjande anknytningsperson är viktigt ur barnets perspektiv. ”Om en förälder inte orkar eller vågar komma nära sitt barn därför att det är ett särskilt krävande barn, eller för att egen psykisk problematik ligger som hinder, kan barnets utveckling försvåras avsevärt”(Havnesköld & Risholm Mothander 2006, sidan 253).

Att få skapa tilltro till en förälder som är tillgänglig och anpassningsbar till barnets mognadsnivå är av stort värde under spädbarnstiden. Barnet behöver kunna vara säker på att den omvårdande föräldern är närvarande, pålitlig och lyhörd för dess behov. Detta är nödvändigt för att barnet ska kunna utveckla en trygg och emotionell bas för sitt fortsatta växande genom en inre modell av relationen till föräldern. På så vis kan närhet och avstånd utvecklas till känslomässiga poler för mänsklig samvaro resten av livet (Beek & Schofield 2008; Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

När ett barn föds är dess hjärna redo/rustad för att förse barnet med signaler som gör att det kan kommunicera med andra individer. Tack vare dessa signaler kan barnet få den hjälp av de omvårdande som är nödvändig för en gynnsam miljö och utveckling. Barnet måste se till att andra gör det som det inte själv kan göra, denna signalutrustning utgör barnets primära överlevnadsskydd men det har även en långsiktig och komplex socioemotionell betydelse. Den individuella kompetens som barnet har beskrivs ofta som ett resultat av genetiskt arv och samverkan med tidigare miljöbetingelser som sträcker sig över tid. För att dra nytta av miljön samt vidareutveckla sina möjligheter använder sig barnet av sitt ursprungliga överlevnadsskydd, med andra ord sin individuella kapacitet. Barnets potential ligger i hur det med sin kompetens, ur de betingelser som råder, förmår skapa och upprätthålla en reglering som i sin tur tillåter att det utvecklar sin emotionella och kognitiva förmåga (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

Samtliga tidiga emotionella upplevelser hos barnet har en avgörande roll för hjärnans fortsatta utveckling. Genom olika signaler och affekter barnet ger till sin förälder och genom att föräldern svarar på dessa genom ett reglerande omhändertagande, låter föräldern barnet samla på sig erfarenheter av hur ett samspel fungerar och hur det är att ”vara med någon annan”. När de olika beteendesystemen i anknytningen vävs samman i barnet skapas mentala erfarenhetsbaserade modeller, dessa kallas inre arbetsmodeller. De inre arbetsmodellerna fungerar sedan som mallar för hur det är att vara med någon annan och dessa prövas mot nya relationer. Barnets socioemotionella beteende bestäms av denna perceptuella värdering och därmed kommer kvaliteten och innehållet på de inre arbetsmodellerna påverka barnets senare relationsutveckling och förhållningssätt till/gentemot omvärlden. Ett barn har förmåga att knyta an till en eller några få personer där varje relation är specifik och har sin egen kvalitet. Detta innebär att barnet inte kan utveckla alltför många olika arbetsmodeller för hur relationer fungerar samtidigt. Barnets inre bilder från de omhändertagande erfarenheterna påverkar förmågan att utveckla och använda ett rikt och varierat känslospråk. Kvaliteteten på de interpersonella och emotionella erfarenheterna under de första levnadsåren har betydelse för de neurobiologiska processerna under resten av livet. Något som lyfts fram alltmer som betydelsefullt i barnets utveckling och självuppfattning är det sätt som ett barn värderar sina erfarenheter

på samt hur det skapar mening i tillvaron. Detta kan med andra ord kopplas tillbaka till ett barns tidiga emotionella och interaktiva processer och det är subjektiva meningsskapande kvaliteterna snarare än de faktiska objektiva händelserna som är betydelsefulla (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

En förälder som erbjuder sig som ett kvalitativt gott anknytningsobjekt för sitt barn är en förälder som är närvarande, pålitlig och lyhörd för sitt barns behov, en förälder som erbjuder sig som en trygg hamn. Anknytningserfarenheterna samlas i barnets hjärna och hjälper barnet att avgöra vad som skall komma närmast när det läser av omgivningen. Ett barn som har kvalitativt goda erfarenheter av omhändertagande kommer i tvåårsåldern forma en inre mental arbetsmodell för vad det själv kan göra för att få närhet och tröst. Då ett barn inte har några goda erfarenheter av omhändertagande kommer det, till skillnad från detta, utveckla en förmåga att klara sig själv alternativt använda sig av signaler som är nödvändiga för att få föräldrarnas omsorg. De barn som inte kunnat bygga upp inre förväntansbilder verkar ha det svårast att anpassa sig emotionellt eftersom de inte har strategier för att möta det som kommer att hända. Den inre modellens anknytningserfarenheter omsätts senare i ett mer medvetet framkallande, detta kallas evokativt minne. Barnet börjar utveckla en förståelse för tidsaspekter, en kognitiv kartläggning. Det är därigenom barnet kan använda minnet på ett sätt som gör att det kan hantera tidsresor i tankens värld. För ett barn med trygg anknytning kan det på så sätt räcka med att tänka på föräldern för att känna sig lugn. Ett otryggt barn kan istället "tänka bort" föräldern och vara självständig alternativt se till att få föräldrarnas uppmärksamhet genom att till exempel vara arg och gnällig. Ett barn vars inre bilder av en person aktiverar ett behov av närhet samtidigt som det uppstår en rädsla hamnar i konfliktsituation. Ett barn har inte möjlighet att utarbeta någon strategi när föräldern som ska erbjuda skydd samtidigt blir förknippad med fara. Barnet hamnar i ett emotionellt baklås då det varken kan "tänka fram" eller "tänka bort" föräldern (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

Barnets beteende antas reflektera barnets internaliserade erfarenheter och inre arbetsmodell. På basis av detta klassificeras barn i anknytningsmönster - trygg respektive otrygg anknytning. Ainsworth har definierat tre klassifikationsgrupper; Det trygga mönstret, även kallat B-mönstret, speglar hur barnet använder sina emotionella och kognitiva resurser för att hantera stressfyllda situationer. Barnen som uppvisar B-mönstret har funnit en balans mellan närhet och avstånd och kan använda sig av den trygga basen genom att aktivera anknytningssystemet när de upplever obehag, för att sedan återuppta sin utforskning av omvärlden när de blivit emotionellt "trygghetstankade". De otrygga anknytningsmönstren avser dels det otryggt undvikande A-mönstret. I A-mönstret domineras barnen av sin kognitiva strategi att tänka bort känslor som ett resultat av erfarenheter av en otillgänglig anknytningsperson, vilket satt sin prägel på barnets inre arbetsmodell. Denna strategi innebär för barnet att det är bäst att klara sig själv. Om den inre arbetsmodellen istället domineras av att känslorna styr över kognitionen, hindrar det barnet från att använda sin kompetens. Detta sker då barnet inte vet vad det har att vänta från sin förälder som gett barnet erfarenheten av att vara tillgänglig men gett barnet ett bemötande som präglats av oförutsägbarhet och ojämnhet. Då detta resulterar i att barnet inte kan bygga upp en konsistent förväntansmodell blir det otryggt, och detta klassificeras av Ainsworth som det otrygga ambivalenta C-mönstret (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

Kvalitativt skulle man kunna säga att A- och C-mönstren befinner sig på var sin sida om B-mönstret. De barn som uppvisar A-mönstret tycks ha en strategi som bygger på självständighet och beteende som handlar om att inte söka trygghet hos någon annan. Barnen med C-mönster uppfattas däremot ofta som klängiga och vilsna i sitt beteende. De ger uttryck för osäkerhet om anknytningspersonen verkligen kommer att finnas kvar och törs inte lämna exempelvis mammans famn och återuppta leken. Det finns även barn som uppvisar ett desorganiserat anknytningsmönster och som inte passar in i någon av A-, B- eller C-kategorierna. Dessa återfinns ofta i socialt eller psykiskt belastade riskmiljöer och kommer till att höra ytterligare en kategori, D-mönstret. Om barnets erfarenhet är att anknytningsobjektet inte innebär trygghet utan osäkerhet och fara blir barnet förvirrat. Om en rädsla hos barnet väcks gentemot anknytningsobjektet kan det inte välja mellan en närmande eller en undvikande reaktion utan fastnar någonstans mellan flykt och attack. Barn som växer upp med aktivt missbrukande eller psykiskt sjuka föräldrar löper en förhöjd risk att hamna i känslomässiga situationer som framkallar mönster och beteenden av ”förstenande” eller fragmentiserad karaktär. För att försöka frammana en större tydlighet i tillvaron strävar dessa barn efter att på olika sätt skapa strategier för detta, genom att exempelvis bli extremt lyhörda för föräldrarnas rådande känslotillstånd. Även om strategin skyddar barnet för stunden ligger det en problematik i att den inte bekräftar barnets egna behov, då barnet inte ges chans till att känna igen sina egna känslor och utveckla ett känslopråk för att reglera sina egna behov. Barnets beteende att ställa in sig på att läsa av föräldrarnas behov och känslotillstånd har fått beteckningen parentifiering – barnet agerar förälder till sin egen förälder. Oberoende av hur lämpligt anknytningsobjektet är, är barnet beroende av det och utvecklar mer eller mindre goda strategier för att hantera detta beroende. Det finns numerära studier som verifierar att D-mönstret förutsäger senare psykosociala problem både i förskola och i skola (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

”Anknytningsteorin är en affektteori om processer som påverkar människan under hela hennes livscykel. Den reflekterar på så sätt ett livsloppsperspektiv. Anknytningen utgör ett livstema, ett motivationssystem som har ett avgörande inflytande under den tidiga barndomen, men som också har ett flegenerationsperspektiv genom att den påverkar den växande individens möjlighet att ta hand om den kommande generationen” (Havnesköld & Risholm Mothander 2006, sidan 270).

6.2 Utvecklingspsykopatologi

I barnavårdsforskning har utvecklingspsykopatologi (developmental psychopathology) visat sig vara ett användbart teoretiskt perspektiv. Inom teorin är begrepp som risk- och skyddsfaktorer, motståndskraft, återhämtningsförmåga samt vändpunkter centrala. Till skillnad från utvecklingspsykologin som behandlar normala och typiska utvecklingsprocesser är utvecklingspsykopatologin inriktad på utvecklingsprocesser som avviker från de normala eller typiska. Teorin blir användbar då den ”normala” utvecklingen på något sätt kommer i oordning. Utvecklingspsykopatologin fördjupar sig i utveckling som sker under riskfyllda, utsatta och sårbara förhållanden. Den försöker förstå variation, individuella skillnader och förändring över tid i ett komplext samspel mellan person och omgivning. Flera studier har visat att oavsett vilka riskerna är, har de gett extremt

olika utfall och det är inte svårighetsgraden i en risk/ett missförhållande som är avgörande utan antalet risker som barnet blir utsatt för. Ett barn kan till exempel utveckla en beteendestörning medan ett annat barn kan komma undan utan nästintill några skador, trots att det varit utsatta för likartade risker. För att förstå den utvecklingsfunktion som leder till motståndskraft/återhämtningsförmåga vid svårigheter i livet tittar man på både risk- och skyddsmekanismer (Andersson 2008).

I utvecklingspsykopatologin betonas individuell variation, detta gäller även när man talar om anknytningsmönster och kognitiva processer. En osäker anknytning till de viktigaste omsorgspersonerna kan till exempel få olika följder för olika individer beroende på omgivning och individuella förmågor. Riskfaktorer som kan leda till bristfällig utveckling kan finnas inom familjen eller i den sociala omgivningen. På samma sätt finns det skyddande faktorer som kan fungera kompensatoriskt då de underlättar förmågan att motverka effekten av välkända risker för barnet. Det är större risk för bristfällig utveckling om riskfaktorerna överväger de skyddande faktorerna. Beroende på om utsattheten för en risk är tillfällig, upprepad eller mer bestående har den olika betydelse. Detsamma gäller för i vilken kontext samt när i barnets utveckling som risken uppträder. Inom teorin menar man att ett livsloppsperspektiv är nödvändigt och att förändringar är möjliga, särskilt vid vändpunkter i livet (Andersson 2008).

Inom teorin vänder man sig mot den deterministiska synen på hur risker leder till skadliga följder. Efter att man införde utvecklingsperspektivet i utforskandet av psykopatologi har intresset för att studera individers motståndskraft och återhämtningsförmåga ökat. I forskning inom området söker man efter vilka mekanismer som ger motståndskraft och bidrar till en framgångsrik anpassning, trots svårigheter och motgångar samt i vilka perioder i barndomen där det är särskilt kritiskt att utsättas för missförhållanden. Med positiv eller framgångsrik anpassning menar man i allmänhet att ett barn lever upp till de förväntningar som finns i samhället gällande barn i den aktuella livsfasen. Hos ett litet barn kan det till exempel handla om en säker anknytning till omsorgspersonerna trots riskförhållanden, medan när det gäller skolbarn snarare handlar om skolframgång och positiva kamratrelationer (Andersson 2008).

Viktigt att komma ihåg är att även barn med större motståndskraft än andra behöver stöd när det handlar om att hantera och komma över svåra erfarenheter. Inget barn är osårbart och enligt Andersson (2008) är begreppet maskrosbarn av den anledningen inte att föredra. Förutom att studera vilka barn-, familje- och omgivningsfaktorer som är involverade i begreppet motståndskraft gäller det även att förstå *hur* sådana faktorer har möjlighet att bidra till positiva konsekvenser eller utfall för barnet. Inom teorin betonar man att nära relationer till stödjande vuxna är av stort värde för barnets motståndskraft eller återhämtningsförmåga (Andersson 2008).

Utvecklingspsykopatologin intresserar sig för övergångar och vändpunkter där erfarenheter leder till förändringar. Dessa kan ske inom individen men även relaterat till yttre händelser. Erfarenheterna kan både vara sådana som barnet inte alls har kontroll över och sådana som det i viss grad kan kontrollera. Vändpunkter inom det utvecklingspsykopatologiska perspektivet är inte sådana som ingår i ett "normalt" livslopp (föräldraskap, pensionering etc.), utan vändpunkter i livet för barn och unga som lever under svåra förhållanden. En vändpunkt för ett barn som lever under otrygga förhållanden kan exempelvis vara en flytt till motsatsen. Ofta

söker människor efter kontinuitet i livet genom att söka sig till det man är välbekant med, detta gäller även vid negativa erfarenheter. Två kännetecken krävs då man talar om vändpunkter. Det ena är att erfarenheten ska involvera någon form av förändrad kvalitet och vara av en typ som påverkar utvecklingen på ett annorlunda än annars. Det andra kännetecknet är att erfarenheten har en potential att ha en bestående effekt. Övergångar leder inte alltid till vändpunkter och en övergång kan innebära att det fortsätter som förut eller medverka till förändring. För att en erfarenhet ska bli en vändpunkt kan exempelvis tidpunkt och kön spela roll (Andersson 2008).

I utvecklingspsykopatologi betraktas individen som ett aktivt subjekt. Hur ett barn i risk själv känner och tänker om det upplevda är därför mycket viktigt för vilka konsekvenserna av hans eller hennes erfarenheter blir. Skillnaden mellan återhämtning och bestående störning kan ofta ligga i hur personen i fråga tänker om sin upplevelse. Man måste dock vara medveten om att ett barns beteende i en situation inte är det samma som i en annan situation och att barns beteende kan te sig olika beroende på vilken person som är närvarande. Att ta reda på hur ett barn tänker och har hanterat sina tidigare erfarenheter samt ser på sina nuvarande erfarenheter är därför av stort värde (Andersson 2008).

7. Metod

7.1 Val av metod

För att kunna besvara våra frågeställningar och få kunskap på ett djupare plan bestämde vi oss för att göra en kvalitativ undersökning. En kvalitativ undersökning är en beskrivning eller tolkning som ger förståelse av en organisation eller grupp. Syftet kan vara att beskriva och förstå en annan persons upplevelser i något studerat avseende. Som vårt kvalitativa tillvägagångssätt valde vi att göra intervjuer. Detta därför att vi ville veta mer om våra respondenters livsvärldar och upplevelser samt att vi ville få möjlighet att observera eventuella reaktioner hos våra olika respondenter när vi ställde våra frågor. Genom att studera respondentens reaktioner var vår förhoppning att vi skulle kunna avläsa när det var lämpligt att följa upp respondentens svar på den ställda frågan och få ytterligare information. Vi valde att endast genomföra intervjuer för att besvara vår frågeställning (Brinkmann & Kvale 2009; Larsson, Lilja & Mannheimer 2005; Watt Boolsen 2007).

Vi har använt oss av både induktiva och deduktiva strategier. Redan när vår frågeställning växte fram hade vi anknytningsteorin i åtanke och därför använde vi oss av en deduktiv strategi. Samtidigt har vi under arbetets gång funnit en annan användbar teori och tidigare forskning vilket visar att vi även arbetat induktivt. När man kombinerar de båda sätten så brukar detta kallas abduktiv strategi eller analytisk induktion (Larsson, Lilja & Mannheimer 2005; Watt Boolsen 2007).

7.2 Urval

Som ett resultat av att vi redan i studiens tidiga stadie hade en respondent i åtanke och denna ledde oss vidare till ytterligare respondenter kom vårt urval att bli ett så

kallat snöbolls- eller kedjeurval. I viss bemärkelse kan detta urval ses som ett slags bekvämlighetsurval, vilket består av respondenter som för tillfället finns tillgängliga för studiens undersökning. Den typ av urvalsprocess som snöbollsurval tillhör innebär att man initialt får kontakt med en eller ett mindre antal människor som är relevanta för undersökningens syfte och sedan använder denne/dessa för att komma i kontakt med ytterligare respondenter som kan antas vara lämpliga (Bryman 2011). Vi är medvetna om att då man gör denna typ av urval är det inte sannolikt att det blir representativt för hela populationen.

Vid ett snöbollsurval blir det svårt att ta hänsyn till ett könsperspektiv, men då vi inte har valt att besvara våra frågeställningar ur ett sådant är vi inte heller beroende av att urvalet kommer att bestå av lika många män som kvinnor. Beroende på om du är man eller kvinna skulle du möjligtvis kunna fokusera på olika faktorer som betydelsefulla och då vårt snöbollsurval endast gav oss kvinnliga respondenter är vi medvetna om att det icke existerande könsperspektivet eventuellt har påverkat resultatet.

7.3 Intervjuguiden

Då vi hade ett antal frågeställningar vi ville få besvarade valde vi att göra semistrukturerade deskriptiva intervjuer och utformade en intervjuguide där våra frågeställningar kom att tillhöra specifika teman som vi fann intressanta och relevanta för studien, samtidigt som den lämnar utrymme för flexibilitet kring intervjuprocessen. (Brinkmann & Kvale 2009; Bryman 2011).

I utformandet av vår intervjuguide utgick vi dels från anknytningsteorin och dels från vår egen nyfikenhet kring vissa ställningstaganden. Utifrån detta fick vi fram tre övergripande huvudfrågor som vi sedan utarbetade underliggande frågor kring. Då vi färdigställde våra intervjufrågor men ändå bad informanterna att prata så öppet och fritt de kunde kring dessa så får vår intervju ses som en så kallad semistrukturerad eller delvis strukturerad intervju. Mer strukturerade intervjuer gör det enklare att dra slutsatser och jämförelser mellan informanterna (Dalen 2007; Lantz 2007). Innan intervjuerna påbörjades granskades intervjuguiden av vår handledare för eventuella ändringar.

7.4 Genomförande av intervjuer/datainsamling

Vi har som tidigare nämnts använt oss av kvalitativa och semistrukturerade intervjuer. Under intervjuerna utgick vi från vår intervjuguide där vi indelat våra frågeställningar med kompletterande frågor under olika teman av intresse och relevans för vår studie. Denna tillämpade vi dock inte allt för strukturerat eller höll rigid då vi ville att den skulle ge utrymme för flexibilitet då vi ställde våra frågor, för att eventuellt kunna följa upp intervjupersonernas svar och de nya riktningar som kunde komma att öppna sig under intervjun. Intervjuerna har främst varit deskriptiva, där intervjupersonerna så utförligt som möjligt fått utrymme att beskriva dennes upplevelse och känsla av familjehemssituationen (Brinkmann & Kvale 2009; Bryman 2011).

För att pröva vår intervjuguide genomförde vi en provintervju på en respondent ifrån varje respondentgrupp (före detta familjehemsplacerat barn, familjehemsförälder och barnsekreterare) innan vi startade de riktiga intervjuerna. Detta är bra för att få reda på om de frågor man formulerat är bra och för att själv

testa på intervjusituationen. Provintervjun gjorde att vi formulerade om någon fråga som kändes svår samt lade till en fråga som uppkom i samband med provintervjun (Dalen 2007).

Då vi ville skapa en så trygg och avslappnad intervjusituation som möjligt var vår förhoppning att uppnå detta genom att låta våra respondenter själva välja var intervjun skulle äga rum. Fyra av våra sex respondenter valde att bli intervjuade på sin arbetsplats, en i sitt hem och den sista önskade att bli intervjuad hemma hos oss.

Intervjuerna inleddes med vad som enligt Brinkmann och Kvale (2009) kallas för en orientering, där vi definierade situationen för intervjupersonerna, berättade kort om syftet med intervjun samt informerade dem att vi med deras samtycke skulle använda oss av en diktafon för att banda intervjun.

Vi valde att banda våra intervjuer då vi ansåg att det skulle underlätta för oss att vara flexibla i intervjuprocessen. Enligt Bryman (2011) kan man genom att banda lättare följa upp intressanta synpunkter och sondera där det kan finnas behov av det, om man minskar risken för distraktion genom behovet av att föra anteckningar på det som sägs (Bryman, 2011). Det underlättar även att ha intervjuerna inspelade under transkriberingen och när man skriver ut dem efteråt, samt för att minimera risken för felcitering och/eller missa väsentlig information. Det finns en risk att intervjupersonen blir osäker och nervös när man spelar in och resultatet kan bli annorlunda än om diktafonen inte hade använts. Däremot är det omöjligt att genom anteckningar få ner all information. Allt hinner man inte anteckna och vi selekterar det vi hör utifrån våra föreställningar och vår förförståelse (Dalen 2007; Lantz 2007).

Intervjuerna tog mellan 40 och 60 minuter och vi var båda med vid intervjutillfällena. Ibland kan det vara en nackdel att vara två vid intervjusammanhang eftersom det blir en maktsituation mellan de som intervjuar och intervjupersonen. Vi upplevde att det var bra att vara två, då missade vi inga väsentliga frågor och vi kunde reflektera över intervjun tillsammans efteråt (Dalen 2007; Lantz 2007).

7.5 Bearbetning och analys av material

Transkriberingen skedde kontinuerligt efter varje intervjutillfälle. Då transkribering av intervjuer är en mycket tidskrävande process lät vi inte vänta med analysen av våra kvalitativa data tills alla intervjuer var genomförda, utan vi lät analysen bli en kontinuerlig aktivitet genom hela intervjuprocessen. På så vis kunde vi enligt Bryman (2011) även bli mer medvetna om olika teman som kunde dyka upp under intervjuerna, vilka vi kunde gå vidare med och djupare in på i de intervjuer som resterade. När transkriberingen på samtliga intervjuer var gjord fann vi sex stycken teman att analysera. För att göra dessa teman tydliga i vårt insamlade material gav vi de olika temana var sin färg. På så sätt blev det mer överskådligt för oss att finna de svar som kunde sammanföras till våra teman. I våra senare analysdelar valde vi att integrera teori och empiri redan från början.

7.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Vid en intervjuforskning är det önskvärt att öka intervjurens resultatens reliabilitet för att motverka godtycklig subjektivitet, vilket innebär att tillförlitligheten till att

resultatet kan återges vid andra tidpunkter av andra forskare ökar (Brinkmann & Kvale 2009; Thurén 2007). För att öka studiens reliabilitet har vi i våra intervjuer undviktt att ställa ledande frågor till våra respondenter, då ledande frågor kan ha en inverkan på svaren.

Validiteten i en kvalitativ forskning måste ses ur ett bredare perspektiv för att anses som giltig och beskrivs i Brinkmann och Kvale (2009) ”I ett bredare perspektiv hänför sig validiteten till den utsträckning i vilken en metod undersöker vad den är av avsedd att undersöka”, sidan 264. Bryman (2011) tar upp begreppet respondentvalidering och beskriver det som ”den process varigenom en forskare förmedlar sina resultat till de människor som varit föremål för eller på annat sätt ingår i sanningen”, sidan 353. Målet med detta är att få en bekräftelse på att den beskrivning som forskaren förmedlat är riktig och på så vis kan man som forskare försäkra sig om att det finns en god överensstämmelse mellan resultaten och de erfarenheter och uppfattningar som undersökningspersonerna har. Därigenom kan man sägas kontrollera att metoden undersökt vad den var avsedd att undersöka (Bryman 2011; Thurén 2007). På grund av tidsbrist har en fullgod respondentvalidering inte blivit uppfylld och vi är medvetna om att detta påverkar studiens validitet. Detta till trots anser vi att vår studie har god validitet då vi utformade vår intervjuguide efter studiens syfte och frågeställningar och på så vis ändå kan sägas ha säkrat att vår metod undersökt vad den var avsedd att undersöka.

Om reliabiliteten och validiteten bedöms vara rimligt tillförlitliga till forskningsresultatet återstår frågan om resultatet är generaliserbart, det vill säga om resultatet kan överföras till andra personer och/eller situationer” (Brinkmann & Kvale 2009). Då vi har valt att göra en kvalitativ studie om respondenternas känslor och upplevelser, är vi mer intresserade av en kunskap och förståelse kring dessa än ett resultat som skall kunna generaliseras. Förhoppningsvis kan resultatet bidra till en förståelse för ämnet och i kombination med andra undersökningar bidra till att barnvården förbättras.

7.7 Fördelning av arbetsuppgifter

Då vi båda brinner för uppsatsens ämne har vi båda velat vara delaktiga genom hela uppsatsprocessen. Med anledning av detta har vi suttit tillsammans och skrivit samt kontinuerligt reflekterat över uppsatsens alla delar. Vi är medvetna om att detta förmodligen varit mer tidskrävande än om vi delat upp arbetsuppgifterna mellan oss, samt gett oss mindre tid att djupare kunna gå in på de olika delarna i uppsatsen.

8. Etik

Det finns en problematik kring att forska om privata liv och redogöra för skildringarna av dessa på den offentliga arenan. Det uppstår och förekommer under hela intervjuforskningen etiska problem, vilka enligt Brinkmann och Kvale (2009) bör tas hänsyn till redan från undersökningens början. Det finns fyra etiska principer gällande all forskning som är grundläggande (Bryman 2011).

8.1 Fyra etiska grundprinciper

Informationskravet innebär att vi som intervjuare ska informera våra respondenter om undersökningens syfte, vilka moment som ingår i undersökningen samt att deras deltagande är frivilligt (Brinkmann & Kvale 2009; Bryman 2011). För att uppfylla detta krav förmedlade vi innehållet i informationskravet i vår första kontakt med respondenten och innan varje intervju. Vi informerade även om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan samt välja vilka frågor de ville besvara. Alla respondenter fullföljde intervjun och besvarade samtliga frågor, varpå det inte förekommit något bortfall.

Samtyckeskravet innebär att en medverkan i undersökningen bestäms av deltagaren själv och om den eventuella deltagaren är minderårig krävs godkännande från föräldrar eller vårdnadshavare (Brinkmann & Kvale 2009; Bryman 2011). Då vi i vår undersökning endast intervjuade vuxna personer behövdes ingen hänsyn tas till det sistnämnda. Samtliga informanter gav sitt samtycke till deltagande samt sitt godkännande till att låta intervjun bandas.

I vår undersökning fick vi ta del av uppgifter gällande våra respondenter och dessa personuppgifter ska enligt konfidentialitetskravet behandlas med maximal konfidentialitet (Brinkmann & Kvale 2009; Bryman 2011). Då det inte ligger i undersökningens intresse vilka respondenter som lämnar vilka uppgifter, utan snarare vilken beteckning respondenten i fråga har, föreligger full anonymitet och denna har säkrats genom att citat vi funnit användbara har fingerats vid transkribering och presentation. Det insamlade materialet har raderats efter dess användning.

Enligt nyttjandekravet kommer de uppgifter som samlats in endast att användas till vår studie och ingenting annat (Bryman 2011). Detta har vi även upplyst respondenterna om i samband med informationskravet.

8.2 Övriga etiska aspekter

Det är av största vikt att vi som intervjuare ständigt reflekterar över potentiella etiska aspekter som uppstår eller kan uppstå i vår undersökning. Maktasymmetrin som kommer att genomsyra vår undersökning gällande vår roll som intervjuare gentemot vår respondent är ett oundvikligt etiskt dilemma. Detta kommer inte minst framträda i intervjuer med respondenter då vi som intervjuare sitter på förkunskaper och det är vi som inleder samt avslutar intervjun med allt vad det innebär däremellan (Brinkmann & Kvale 2009; Thomassen 2008). Enligt Brinkmann och Kvale (2009) innebär insikten om det rådande maktförhållandet inte att makten nödvändigtvis ska elimineras från undersökningsintervjun utan att vikten ligger på att vi genom reflektion över den roll som vår makt kan komma att spela i produktionen av intervjukunskap är medveten om den motkontroll med följande konsekvenser på kunskapsproduktionen som respondenten kan komma att ta till (Brinkmann & Kvale 2009).

Då vi bland annat ville ha barns egna upplevelser på sin tid i familjehem men inte fann det etiskt försvarbart att ställa känsliga frågor till barn som redan befinner sig i en utsatt situation valde vi istället att använda oss av före detta familjehemsplacerade barn som nu är vuxna. Dock inte sagt att frågorna inte kan uppfattas som känsliga även för vuxna, men vi anser ändå att man som vuxen har

mer resurser att hantera de känslor som kan uppstå i samband med intervjuerna samt på ett annat sätt kan påverka sitt individuella deltagande i studien.

9. Resultat och analys

I följande avsnitt kommer vi presentera våra resultat och vår analys. Vi kommer delge citat från våra informanter under varje tema för att tydligare visa på resultaten. Våra informanter kommer vi här kalla Annika (familjehemsförälder), Anna (familjehemsförälder), Emelie (barnsekreterare), Maja (barnsekreterare), Charlotte (före detta familjehemsplacerat barn) och Jenny (före detta familjehemsplacerat barn).

9.1 Känslor och relationer

Resultat

De känslor som familjehemsföräldrarna upplevde som vanliga hos barn som blivit placerade var känslor av sorg, besvikelse, ilska och övergivenhet men en uppgav även att det också kan finnas en känsla av lättnad. Detta stämde överens med den uppfattning av känslor som barnsekreterarna uppgav. Båda dessa informantgrupper tog i samband med detta även upp barnens ålder vid placeringen som en påverkande faktor på deras känslor, vilket även bekräftades under intervjuerna med de före detta familjehemsplacerade barnen. En av dessa uppgav att hon kände sig sviken och överkörd och att hon oroade sig mycket över sin mammas mående, vilken hon kände ett ansvar för. I motsats till dessa känslor uppgav vår andra informant att hon enbart upplevt placeringen som mycket positiv och att hennes familjehemsföräldrar blev hennes mamma och pappa.

”Det kan finnas en känsla av lättnad, lycka. Men också en sorgsenhet... Som en av pojarna vi hade, han var så besviken på sin mamma som inte lyckades hålla ihop det här”. (Annika)

”Är man lite äldre när man placeras så kan det ju vara en väldigt svår situation att inte längre få bo med sina föräldrar, även om föräldrarna har stora problem så kan det ju ändå vara en traumatisk upplevelse. Men dom som placeras när dom är små ser ju ofta familjehemsföräldrarna som sina riktiga föräldrar. Det är dom som dom kallar mamma och pappa liksom, biologföräldrarna finns oftast bara med i nån sorts periferi”. (Emelie)

”Det är inte lätt att komma in en familj när man är så pass gammal. Jag var 17, jag menar då har man ju redan formats och hela den biten. Så jag tror det är mycket svårare att komma in när man är så gammal. Dessutom kände mig sviken av dom vuxna runtomkring framförallt socialtjänsten och därför kände jag hela tiden som att det var ett straff att bo i min fosterfamilj”. (Charlotte)

Samtliga informanter är överens om att barnets ålder vid placeringen även är avgörande för vilka relationer man skapar till familjehemsföräldrarna. De menar att det är lättare att knyta an till familjehemmet och familjehemsföräldrarna när

man är yngre, medan det äldre barnet i större utsträckning får en utomstående vuxen som de kan prata med samtidigt som drivkraften att komma tillbaka till kärnan ofta är starkare.

”Det är helt beroende på ålder, tid och allting. Som den flickan jag har nu, jag är hennes trygghet här i livet. Om det är nånting så är det ju mig hon vill till. Och hon har ju frågat mig om hon får säga mamma till mig, hon har ju sin mamma men jag är ju den riktiga... som en mamma ska va. För en tonåring tar det mycket längre tid att knyta an, lita på oss, som familjehem då. Det är två skilda saker, men sen är det klart att besvikelsen och sorgen är lika stor hur gammal du än är”. (Anna)

”Kommer man till ett familjehem i början av tonåren så blir det ju på ett annat sätt. En del av våra barn är ju ganska trasiga, särskilt tonåringar som placeras sent”. (Emelie)

”Det blir väl en utomstående vuxen helt enkelt som hjälper till. Det känner jag än idag, om det skulle vara nånting liksom. Samtidigt har jag alltid haft bra kontakt med min mamma, även när jag bodde hos familjehemmet. Det var ju ingen som varken kunde stoppa eller utöka det”. (Charlotte)

”Att bli adopterad var min högsta önskan”. (Jenny)

Analys

Som Havnesköld och Risholm Mothander (2006) tar upp i anknytningsteorin har barnets samtliga tidiga emotionella upplevelser en avgörande roll för hjärnans fortsatta utveckling. Om det placerade barnet inte har haft en förälder som låtit barnet samla på sig erfarenheter av hur ett samspel fungerar och hur det är att ”vara med någon annan”, kan det vara svårt för barnet att finna ett fungerande samspel och utveckla goda relationer till sina familjehemsföräldrar. Som vårt resultat utvisade har små barn, generellt under två års ålder, i regel lättare att knyta an till familjehemmet och familjehemsföräldrarna. Detta kan ses som ett resultat på att det lilla barnet ännu inte hunnit skapa sig mentala erfarenhetsbaserade modeller och därför inte har någon negativ ”mall” att utgå ifrån i mötet med familjehemsföräldrar. Det blir istället familjehemsföräldrarna som ger barnet de inre arbetsmodellerna som kommer påverka barnets senare relationsutveckling och förhållningssätt till/gentemot omvärlden. Att små barn i regel lättare ser sina familjehemsföräldrar som sina ”riktiga” föräldrar skulle kunna ses som en konsekvens av detta. Detta styrks även av tidigare forskning gjord av Andersson (2008) som menar att barnet behöver ha en nära och kärleksfull relation till *någon* och om detta är en biologisk förälder, familjehemsförälder eller någon annan närstående är inte alltid relevant.

Att barn som blir placerade i äldre ålder har svårare att skapa relationer till familjehemsföräldrarna kan förklaras av att de på grund av mindre goda erfarenheter av inre arbetsmodeller, istället utvecklat en förmåga att klara sig själv och hålla avstånd. Som även framgick i vårt resultat är drivkraften tillbaka till kärnan ofta starkare hos de barn som placeras vid äldre ålder oavsett hur lämplig kärnan, det vill säga barnets biologiska föräldrar, har varit. Detta kan kopplas till

utvecklingspsykopatologins beskrivning av att människor ofta söker sig till kontinuitet och till det man är välbekant med, oavsett om dessa erfarenheter är positiva eller negativa. Som vårt resultat visar på kan en flytt till familjehem, trots känslor av ilska, sorg och besvikelse, även innebära en känsla av lättnad. Lättnaden kan innebära en vändpunkt, som enligt utvecklingspsykopatologin kan ha stort värde för barnets motståndskraft och återhämtningsförmåga. Dock poängterar Andersson (2008) att för att en erfarenhet, exempelvis en flytt till familjehem, ska bli en vändpunkt kan exempelvis tidpunkten spela roll. Tidpunkten som Andersson (2008) talar om skulle ur ett familjehemsplaceringsperspektiv kunna ses som vid vilken ålder barnet blir placerat i familjehemmet, samt i vilket skede placeringen ägt rum. Detta kan kopplas tillbaka till vad några av våra informanter uppgav då de beskrev hur tonåringar, som blir placerade i ett senare skede, ofta är mycket trasigare och därför inte ges samma möjligheter till återhämtningsförmåga.

9.2 Placeringens osäkerhet och det tredelade föräldraskapet

Resultat

Gemensamt för våra informanter är att då man inte vet placeringens längd medför detta en osäkerhet och frustration som resulterar i en känsla av meningslöshet. Fem av våra sex informanter ansåg att detta även medförde otrygghet och skapade en känsla av att inte veta vart man hör till. Även då den sjätte informanten hade en relativt säker placering, uppstod frustration då de biologiska föräldrarna fortfarande hade bestämmanderätt gällande vissa beslut.

"Där fanns en jättefrustration från pojkarnas sida... att dom inte visste hur länge dom skulle stanna, dom hade inget mål, såg inget slutdatum liksom. Nej det är hemskt, fruktansvärt hemskt". (Annika)

"När X kom till mig var det ju sagt ett år, hon har bott här sex och ett halvt år nu...". (Anna)

"Min syster flyttades ju långt bort och mig flyttade dom (soc) runt precis som en liten schackpjäs vart dom ville. Hela familjen kändes splittrad och då visste man inte riktigt var man hörde hemma. Det tyckte jag var skitjobbigt". (Charlotte)

Samtliga av våra informanter fann det positivt att ha flera vuxna i barnets liv, med förutsättning att samarbetet mellan dessa fungerar. En av våra informanter hade i sitt eget fall funnit socialtjänstens medverkan överflödigt, men kunde ändå se det positiva med deras delaktighet överlag. Det som framhölls var att man genom samarbetet utgjorde en enad front med regler och tydlig struktur för att på så sätt skapa trygghet för barnet. Båda de intervjuade barnsekreterarna såg det som deras ansvar att få till ett så bra samarbete och umgänge mellan de iblandade parterna som möjligt och de menar att om inte samarbetet fungerar går det ut över barnet. En av de före detta familjehemsplacerade barnen kunde även se en fördel med att ha flera vuxna i sitt liv då hon tillägnat sig fler perspektiv på livet än vad hon annars kanske skulle ha gjort.

”Genom att bo i familjehemmet fick jag ju andras synpunkter på livet också, man vidgar ju sina vyer ju fler vuxna man har runt omkring sig [...] Jag fick mycket, alltså inte prylar, men värderingar och mycket av den biten som jag tycker att jag fick med mig. Sånt som jag tycker har gett mig nånting i mitt liv”. (Charlotte)

Analys

I Westberg och Tilanders (2010) studie framgår att då barnet är placerat under en längre tid ges en större möjlighet till anknytning mellan familjehemsföräldern och barnet. Detta innebär enligt Westberg och Tilander (2010) att barnets känsla av trygghet ökar samtidigt som det ges en chans att få komma till ro i familjehemmet. Detta stämmer överens med det resultat vi funnit i vår studie som visat på att en ovisshet kring placeringens längd ofta medför känslor av osäkerhet och meningslöshet. Känslan av meningslöshet skulle vi kunna koppla till anknytningsteorin som lyfter fram hur ett barns tidiga emotionella och interaktiva processer blir ett sätt att värdera sina erfarenheter på och hur de skapar mening i tillvaron. Om du inte har den emotionella erfarenheten av den trygga hamnen, det vill säga den biologiska föräldern, kan det bli svårt att se en mening med placeringen. Om du inte har ”den trygga hamnen” att återvända till och du heller inte vet hur länge du kommer att befinna dig där du är nu samt vad som kommer att hända sedan, kan känslan av att befinna sig i ett sorts ”mellanläge” uppstå. Om du som barn inte fått möjligheten att bygga upp inre förväntansbilder, som en konsekvens av en tidig bristande föräldraförmåga, kan det bli svårt för barnet att anpassa sig emotionellt i mellanläget eftersom barnet inte har strategier att möta det som kommer att hända. Det kan då bli svårt att finna en mening med det som händer och den subjektiva känslan blir enligt anknytningsteorin mer betydelsefull än de faktiska objektiva händelserna (Havnesköld & Risholm Mothander 2006). Detta bekräftas även av utvecklingspsykopatologin som betraktar barnet som ett aktivt subjekt. Hur ett barn i en utsatt situation själv känner och tänker om det upplevda är därför mycket viktigt för vilka konsekvenserna av hans eller hennes erfarenheter blir. Skillnaden mellan återhämtning och bestående störning kan ofta ligga i hur personen i fråga tänker och känner om och kring sin upplevelse (Andersson 2008).

Ur vårt resultat angående hur det är att ha flera vuxna i sitt liv går att utläsa att samtliga respondenter fann det positivt, med förutsättning att samarbetet mellan de vuxna fungerade. Genom att ha en enad front kunde de vuxna tillsammans skapa en känsla av trygghet för barnet. Detta styrks av det resultat som Westberg och Tilander (2010) fann i sin studie som visade på hur ett fungerande samarbete mellan de vuxna kunde låta barnet slippa lojalitetskonflikter och därmed underlätta placeringsprocessen. Betydelsen av ett gott samarbete för barnets bästa skildras även i Höjers (2001) avhandling. Att ha andra typer av relationer än den till anknytningspersonen kan, trots att de inte bygger på samma mål, enligt anknytningsteorin ge barnet värdefulla erfarenheter som bidrar till dess totala socioemotionella utveckling. Detta kan vi koppla till vad en av våra respondenter uppgav i intervju, där hon uttryckte att hon genom att ha flera vuxna i sitt liv vidgat sina vyer och synpunkter på livet samt fått med sig många värderingar som hon ansåg värdefulla i sitt liv.

9.3 Barnets kontakt med de biologiska föräldrarna

Resultat

Av våra sex informanter ansåg fem att kontakten med de biologiska föräldrarna var viktig, beroende på omständigheterna kring föräldern och dennes resurser. Det underströks dock att kontakt inte per automatik innebär att barnet bor eller träffar sina föräldrar. Kontakten ansågs viktig ur ett framtidsperspektiv, då det kan vara viktigt för ett barn att veta sitt ursprung samt få svar på frågor som endast den biologiska föräldern kan svara på. Det som också framkom från dessa fem är att genom kontakt med de biologiska föräldrarna kan barnet minska sin eventuella oro över hur den biologiska föräldern har det, även om fysisk kontakt inte är önskvärd från barnets sida. Häften av informanterna påpekade att man inte bör döma ut den biologiska föräldern och dess nätverk helt. Det kan finnas bra resurser i nätverket kring den biologiska föräldern och den biologiska föräldern kan ha förmågan att ta sig ur sin destruktivitet. Den informant som inte ansåg att kontakten med de biologiska föräldrarna var viktig blev placerad som väldigt liten och hade ingen önskan om att lära känna sina biologiska föräldrar, då hon såg familjehemsföräldrarna som sin mamma och pappa. Båda de intervjuade barnsekreterarna påpekade just detta faktum, att det är vanligt att barn som blir placerade när de är små ofta upplever familjehemsföräldrarna som sina egna föräldrar. De biologiska föräldrarna blir på så vis mindre viktiga och hamnar därmed i periferin. Vidare menar de båda barnsekreterarna att det är vanligt förekommande att föräldrarna vill ha mer kontakt med barnet än vad barnet vill ha med föräldern.

”Jag tycker kontakten är viktigt för henne sen när hon blir äldre. Hon kanske väljer bort sina föräldrar nu på grund av omständigheterna. Men sen en dag när hon blir äldre, hon kanske får egna barn och undrar hur va det för mamma. Den informationen har inte jag. Sen är det inte sagt att dom ska bo hos sin biologiförälder, att dom är de viktigaste i livet. För det är dom inte”. (Anna)

Jag har ju barn som säger att dom vill inte träffa sin mamma eller pappa, dom är nöjda med att kanske ses en gång om året eller så. Det beror ju helt på vad det funnits för problem i familjen och vad föräldern har för resurser. Det är vanligare att biologiföräldern ligger på och vill träffa barnet än tvärtom. Då ska man ju lyssna på barnet, sen kanske man inte alltid gör det. (Emelie)

När jag var och hälsade på min biologiska syster nu i vuxen ålder så kom våran biologiska pappa gåendes utanför. Jag gömde mig under bordet och för hennes barn blir det ju jättekonstigt, för dom är ju det morfar och för min syster pappa, men för mig är det ju skräcken själv. Ett hot mot min lycka. Han är ju inte farlig men han har ju alltid varit ett hot mot min lycka. (Jenny)

Analys

I vårt resultat framkom från en respondent att denne inte ansåg att kontakten med de biologiska föräldrarna var viktig. Denna respondent blev placerad som väldigt liten och hade ingen önskan om att lära känna sina biologiska föräldrar då hon såg

familjehemsföräldrarna som sina egna föräldrar. Detta kan kopplas till Anderssons (2008) resultat som visar på att det inte är barnets kontakt med de biologiska föräldrarna som avgör barnets framtid, utan avgörande är att barnet har en nära och kärleksfull relation till *någon*. Om detta är en förälder, familjehemsförälder eller annan närstående är enligt Anderssons (2008) resultat inte relevant. Det faktum att barnet knyter an till *någon* förklaras i anknytningsteorin som barnets genetiskt betingade förmåga till flexibilitet, som gör att det kan bruka det omhändertagande som erbjuds av omsorgspersonen (Havnesköld/Risholm Mothander 2006).

När det gäller barn som blir placerade i senare ålder, går ur vårt resultat att utläsa att fem av de sex respondenterna ansågs att kontakten med de biologiska föräldrarna var viktig. Kontakten var beroende på hur omständigheterna kring föräldern samt dennes resurser såg ut och det underströks att kontakt inte per automatik innebar att barnet bor eller träffar sina föräldrar. Om förälderns omständigheter och bristande resurser utgör en risk för barnets utveckling kan kontakten med den biologiska föräldern komma att få en negativ innebörd istället för en positiv. I forskning inom utvecklingspsykopatologin söker man efter vilka mekanismer som ger motståndskraft och bidrar till en framgångsrik anpassning, trots svårigheter och motgångar samt i vilka perioder i barndomen där det är särskilt kritiskt att utsättas för missförhållanden. Beroende på om utsattheten för en risk är tillfällig, upprepad eller mer bestående har den olika betydelse för barnets utveckling. Detsamma gäller för i vilken kontext samt när i barnets utveckling som risken uppträder. Flera studier har visat att oavsett vilka risker som barnet utsätts för har de gett extremt olika utfall och det är alltså inte svårighetsgraden i en risk som är avgörande utan hur många gånger barnet utsätts för den (Andersson 2008).

I anknytningsteorin tar man även upp den problematik som kan uppstå då barn återfinns i socialt eller psykiskt belastade riskmiljöer. Barn som växer upp under dessa förhållanden löper en förhöjd risk att hamna i känslomässiga situationer som framkallar mönster och beteenden då barnet tvingas ställa in sig på att läsa av förälderns behov och känslotillstånd. Denna typ av strategi har fått beteckningen parentifiering – barnet agerar förälder till sin egen förälder och tvingas i och med detta förneka sina egna känslor och behov (Havnesköld & Risholm Mothander 2006). Ett exempel på detta finner vi i Beek och Schofield's (2008) forskning, där en av deras respondenter beskriver hur man under flera års tid varje helg arrangerade så att denne fick komma hem och bo hos sin mamma, detta då den rådande uppfattningen är att det är viktigt för barnet att ha kontakt med sina biologiska föräldrar. I intervju med flickan berättade hon att hon varje helg under dessa år tvingats ta en omvårdande roll gentemot mamman som var alkoholiserad.

Anledningen till att fem av våra sex respondenter ansåg att kontakten med de biologiska föräldrarna var viktig grundades i ett framtidsperspektiv, där det kan vara viktigt för ett barn att veta sitt ursprung samt få svar på frågor som endast den biologiska föräldern kan svara på. Detta stämmer överens med vad man kommer fram till i Westberg och Tilanders (2010) studie. I denna studie påpekas att ett barn bör ha möjlighet att knyta an till familjehemsföräldrarna så att denne kan uppleva trygghet i sin uppväxt samtidigt som det har kontakt med sina biologiska föräldrar och därigenom kan utveckla sin identitet med kunskap om sitt ursprung (Westberg & Tilander 2010).

Ur vårt resultat går att utläsa att några av respondenterna upplever att det är vanligt förekommande att föräldrarna vill ha mer kontakt med barnet än vad barnet vill ha med föräldern. Denna upplevelse speglas även i Höjers (2001) avhandling, där flera av kommentarerna handlar om det inte är barnets behov som sätts först gällande kontakten mellan förälder och barn.

9.4 Trygghet

Resultat

Alla informanter uppgav vikten av att man som familjehem alltid står kvar, i medgångar och motgångar för det familjehemsplacerade barnet. Två av barnsekreterarna samt en av familjehemsföräldrarna lyfte fram betydelsen av att man som familjehemsförälder har förmågan att sätta upp regler och ramar samt orken att upprätthålla dessa gentemot ett barn som gärna testar dessa. Vidare menade dessa informanter att det är av stor betydelse att man som familjehemsförälder har ork att ge barnet känslomässig stabilitet även i de fall då barnet inte har förmågan att ta emot den. Detta bekräftades i intervju med ett av de före detta familjehemsplacerade barnen, som berättade att hon under sin tid i familjehemmet allt som oftast testade sina familjehemsföräldrar på olika vis. Som ett resultat av att de, detta till trots, alltid stod kvar känner hon att de än idag utgör en trygghet hon kan vända sig till om det skulle vara något.

Återkommande i samtliga intervjuer med informanterna var hur känslan av otrygghet uppstod. Ovisshet och hastiga förändringar var de två huvudsakliga faktorerna för uppkomsten av denna känsla. Ovissheten handlade om, som vi tidigare tagit upp, osäkerheten kring placeringens längd men även om ovissheten gällande exempelvis vart man ska fira jul etcetera. De två intervjuade barnsekreterarna tog även upp ovissheten med medföljande otrygghet som kan uppstå hos ett barn då dennes förälder börjar prata med barnet om att det ska få flytta hem, trots att underlag för ett sådant påstående inte finns. Liknande känslor kan uppstå hos barnet då plötsliga förändringar inträffar, exempelvis då den tänkta planeringen inte följs. Tydligt blir detta då en av barnsekreterarna i intervju berättar om en pojke som efter en längre tid i familjehemmet skulle få komma hem till sin biologiska pappa över helgen. Pappan hade under en längre tid missbrukat, men visat negativt på drogtestar på senare tid. När ett drogtest gjordes på pappan torsdagen innan sonen skulle få komma hem visade han positivt och hemmavistelsen blev därmed inställd på grund av de rådande hemförhållandena. Vidare menar informanten att sådana här situationer både skapar otrygghet och besvikelse, att det blir svårt att lita på föräldern och särskilt då samma situation uppstår upprepade gånger.

En av de före detta familjehemsplacerade barnen uppger i intervju att hon på grund av rädslan att en dag bli hämtad från familjehemmet fått kronisk hemlängtan. Den hemlängtan till sina familjehemsföräldrar som informanten kände då hon exempelvis sov borta hos kompisar som liten har idag bytts ut till en hemlängtan till sin man och sina barn när hon är ifrån dem.

”Som barn vet man kanske inte riktigt hur man gör när man söker trygghet om man aldrig har fått det. Även om det är en ”bra” förälder så kan ju barnet ha svårt att tillägna sig tryggheten när det är van vid att bli avvisat. Det beror ju på

hur trasigt barnet är också. Dom tar väl det dom får, men det är inte så lätt att ta emot om man inte har fått så mycket från början... ”. (Maja)

”Det är ju många barn som är placerade enligt SoL som kanske skulle varit LVU:ade egentligen, då har ju egentligen biologföräldrarna rätt att kräva hem sitt barn, även om det kan vara väldigt olämpligt för barnet. Om de börjar prata med barnet om det här, vad ska barnet tro? Har jag gjort fel, vill familjehemmet inte ha mig kvar eller vad är det som har hänt? Det blir ju väldigt osäkert, jättejobbigt”. (Emelie)

”Jag var rädd att jag skulle ryckas upp därifrån där jag ändå kände mig trygg. Det kändes jobbigt att inte veta om jag skulle stanna där eller skulle nån annanstans”. (Charlotte)

”Jag har alltid varit trygg med att jag inte ska nånstans men ändå fanns ju den där oron, och den har jag ju fortfarande i drömmar, just att man blir förråd, att nån säger att jag ska gå nånstans och där står mina biologiska föräldrar och bara hoppar fram. Den ångesten att någon nån gång skulle kunna hämta mig. För jag ville ju inte se dom, jag ville ju inte känna dom”. (Jenny)

Analys

Något som, enligt vårt resultat, kan skapa otrygghet är då man inte vet vad som gäller för ens placering. Ett exempel på detta är, som vi tidigare nämnt, placeringens längd men även ovissheten gällande den närmaste framtiden och om/när man ska återförenas med sin biologiska förälder. Just denna ovisshet tas upp under intervju med de två barnsekreterarna som förklarar hur otrygghet kan uppstå hos ett barn då dennes förälder börjar prata med barnet om att det ska få flytta hem, trots att underlag för ett sådant påstående inte finns. I Beek och Schofield's (2008) studie presenteras ett antal exempel på barn som blivit utsatta för just detta och den ångest och otrygghet det kan medföra. Ångesten och otryggheten kunde dels grunda sig i en rädsla över att inte få flytta hem men också en rädsla för det motsatta i de fall då barnet rotat sig i familjehemmet och inte önskade att få flytta tillbaka till de biologiska föräldrarna (Beek & Schofield 2008).

I vårt resultat framkommer att ovanstående inte endast gäller vid en eventuell hemflytt, utan även då planerade besök hos de biologiska föräldrarna inte blir av som planerat. Respondenterna uppger hur sådana här situationer både skapar otrygghet och besvikelse samt att det blir svårt att lita på föräldern, särskilt då samma situation uppstår upprepade gånger. Som vi nämnt tidigare redogör utvecklingspsykopatologin för hur dessa upprepningar är avgörande för barnets utveckling. Även om besvikelsen i sig inte är ”farlig”, blir den det i längden i de fall barnet hamnar i liknande situation upprepade gånger (Andersson 2008). När barnet utsätts för ett upprepande av besvikelse som ett resultat av förälderns oförutsägbarhet resulterar detta enligt anknytningsteorin i att barnet inte kan bygga upp en konsekvent förväntansmodell och avsaknaden av denna gör barnet otryggt. Vidare menar anknytningsteorin att barnet behöver kunna vara säker på att den omvårdande föräldern är närvarande, pålitlig och lyhörd för dess behov då detta är förutsättningen för att barnet ska kunna utveckla en trygg och emotionell

bas för sitt fortsatta växande (Havnesköld & Risholm Mothander 2006). Även i Beek och Schofield's resultat återfinns vikten av vårdarens emotionella och fysiska tillgänglighet. Förtroende eller brist på förtroende kommer att påverka barnet genom åren på alla utvecklingsområden och detta är något som blev tydligt i Beek och Schofield's (2008) intervjuer med före detta familjehemsplacerade barn. Ur resultaten från dessa fann de hur före detta familjehemsplacerade barn fortfarande som vuxna kunde känna ångest och oro då den person som de funnit förtroende för inte fanns tillgänglig, även om otillgängligheten bara var tillfällig (Beek & Schofield 2008). Ångest och oro in i vuxenlivet är även något som en av våra respondenter berättar om i intervju. Hon beskriver hur hon än idag kan känna en ångest i form av hemlängtan vid frånvaro från sin man och sina barn som idag kommit att utgöra hennes trygghet. Hon uppger själv hur hon tror att detta är ett resultat av att hon som liten kände en oro och ångest över att bli hämtad från sitt familjehem som *då* utgjorde hennes trygghet.

Att familjehemsföräldrar kan komma att utgöra ett barns trygghet kan ses som ett resultat av att de är psykologiskt förberedda på föräldrskapet och därmed har den emotionella utvecklade beredskapen som enligt anknytningsteorin är grundläggande för att kunna fungera som en anknytningsfigur och tillgodose barnets behov för fortsatt växande. Detta gör att familjehemsföräldern kan komma att utgöra barnets trygga hamn där barnet lämnas utrymme att skapa strategier för att möta det som kommer att hända (Havnesköld & Risholm Mothander 2006). I intervju med en av våra respondenter beskriver denne hur hon under sin tid i familjehemmet allt som oftast testade sina familjehemsföräldrar på olika vis. Då dessa trots hennes prövningar stod kvar upplevde hon dem som en trygghet, en känsla hon bär med sig än idag. Vikten av att man som familjehemsförälder står kvar, i medgångar och motgångar, var något som alla våra informanter uppgav i intervju. Ur vårt resultat går att utläsa att tre av våra respondenter lyfte fram betydelsen av att man som familjehemsförälder har förmågan att sätta upp regler och ramar samt orken att upprätthålla dessa gentemot ett barn som gärna testar dessa. Vidare menade dessa informanter att det är av stor betydelse att man som familjehemsförälder har ork att ge barnet känslomässig stabilitet även i de fall då barnet inte har förmågan att ta emot den. Dessa utsagor bekräftas av anknytningsteorin som menar att stabilitet ger barnet möjlighet att bygga upp inre förväntansbilder som i sin tur ger barnet strategier för relationsutveckling och förhållningssätt till och gentemot omvärlden (Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

9.5 Föräldrars rätt och vårdnadsöverflyttningar

Resultat

Att föräldrars rätt till sina barn är en laddad fråga är något som samtliga av våra informanter är eniga om. Uppfattningen om att föräldrars rätt ofta väger tyngre än deras olämplighet delades också av informanterna. Fem av de sex informanterna uppgav att de anser att socialtjänsten många gånger är rädda för att ”trampa de biologiska föräldrarna på tårna” och att man genom denna rädsla för ingrepp inte lyssnar på barnet så mycket som man faktiskt borde. Alla informanter var överens om att föräldrar får för många chanser till sina barn och att för lite krav ställs på dem som lämpliga föräldrar. Båda de före detta familjehemsplacerade barnen

samt båda familjehemsföräldrarna ansåg att informationen gällande vårdnadsöverflyttningar var bristfällig och två av dessa visste inte ens om att möjligheten fanns. Den ena familjehemsföräldern uppger i intervju hur hon, efter att ha haft en flicka placerad hos sig i sex och ett halvt år, flera gånger lämnat förfrågan hos socialtjänsten angående vårdnadsöverflyttning men utan gensvar. En av barnsekreterarna är av uppfattningen att vårdnadsöverflyttningar är positiva, speciellt i de fall då barnen är små. På så vis menar informanten att det blir enklare för barnet på många sätt samt skapar en annan sorts trygghet. Denna uppfattning till trots anger samma barnsekreterare att det av deras cirka 200 ärenden per år endast görs knappt fem vårdnadsöverflyttningar. Inom behandlingsvård för vuxna som har barn, ser båda våra barnsekreterare hur man i behandlingsarbetet med föräldrarna använder barnet som en ”morot” för att nå önskat resultat för föräldern, exempelvis att sluta missbruka. I förälderns behandlingsarbete kan fokuseringen fixeras på att få förälderns missbruk att upphöra och man glömmer därmed bort vad som är bäst för barnet.

”Jag har sagt så här nu, om X ska flytta tillbaka till sin mamma så måste socialtjänsten göra nånting på hemmaplan för att mamman ska klara det. Och då säger dom till mig att hon (mamman) vill ju inte. Men det handlar väl inte om vad hon vill? Det handlar väl för fan om X. Man kan ju känna att dom har ifrånsatt sig rätten till sitt barn. Vill man verkligen ha tillbaka sitt barn gör man väl allt? [...] Man får inte göra ett övergrepp mot föräldrarna, men på ett sätt har ju de gjort ett sorts övergrepp mot sina barn. Det är det största sveket du kan göra. Jag tycker det här med att dom jobbar utifrån BBIC är bullshit”. (Anna)

[...] det här heliga moderskapet, det är fortfarande så allenarådande tycker jag. Man får inte ifrågasätta det på nåt sätt va, och det tycker jag att många professionella går med i. Man får hjärnsläpp och så går man med biologföräldern på ett sätt så det kränker barnet, det är inte ovanligt alls. (Emelie)

”Många av de föräldrar som fråntas sina barn bär ofta med sig egna erfarenheter av olämpliga föräldrar och tvärtemot vad man kanske tror är det ett mönster som är svårt att bryta, det blir som en ond cirkel”. (Maja)

”Jag tycker ju inte att man är mamma och pappa för att man har sex och för att man kan producera ett barn och gå igenom en förlossning. Mamma och pappa blir man ju när man sätter gränser, kör till fotbollsträningen, när man kommer på luciauppvisningen fast man skulle varit på jobbet”. (Jenny)

”Jag har känt många gånger att man tycker att den här biologin är så viktig, ’det är så viktigt att man håller kontakt med sin mamma’. Men mamma är ju inte bra. Barnet skulle ju tagits ifrån henne för längesen. Det är ju bara för mammans skull. Dom säger att det är så viktigt med biologiska band och anknytning, men barnet har ju antagligen ingen anknytning överhuvudtaget för att mamman inte har varit tillgänglig under barnets första år och anknytning kan du inte fixa sen, det är över”. (Jenny)

Analys

I vårt resultat går att utläsa att samtliga respondenter ansåg att föräldrar får för många chanser till sina barn och att för lite krav ställs på dem som lämpliga föräldrar. Denna åsikt går åter att påträffa i Höjers (2001) avhandling i vars kvantitativa del det beskrivs hur familjehemsföräldrarna många gånger upplever att de tvingas anpassa sig och att det ställs för lite krav på de biologiska föräldrarna. Flera av kommentarerna i denna del handlar om att det inte är barnets behov som sätts först gällande kontakten mellan förälder och barn, utan att man prioriterar föräldrarnas behov.

Vidare framgår det att familjehemsföräldrarna upplever att förståelsen för föräldrarnas problem sätts i främsta rummet och att man tar för lite hänsyn till barnets känslor när de känner sig besviket och övergivet. Förståelsen för föräldrarnas problem som Höjer (2001) beskriver skulle kunna kopplas till vad några av våra respondenter uppgav i intervju. De beskriver hur barn i behandlingsvård för vuxna ofta används som en ”morot” för att nå önskat resultat för föräldern, exempelvis att sluta missbruka, men att man i samband med detta fokus på förälderns behandling och behov glömmer bort vad som är bäst för barnet. Barnet kan alltså komma att bli en sorts motivation för förälderns tillfrisknande som i ett avseende kan ses som positivt, men som ur barnets perspektiv kan slå väldigt fel. Detta uppmärksammas inte minst i Westberg och Tilanders (2010) studie som visar komplikationen med att låta barn ha umgänge med psykiskt sjuka föräldrar. I studien beskriver en av de före detta placerade barnen i en intervju hur hon var rädd både inför och under umgängen med sin biologiska mamma som under besöken hotade med kniv, stekpanna och sax. Först när flickan vågade berätta om hur illa situationen var upphörde umgänget. Ur detta skulle man kunna tolka att fokus helt har legat på förälderns behov av umgänge med sitt barn, då man inte uppmärksammat flickans rädsla inför dessa umgängen.

Något annat som framkommer ur våra resultat är hur fem av de sex respondenterna uppger att de anser att socialtjänsten många gånger är rädda för att ”trampa de biologiska föräldrarna på tårna” och att man genom denna rädsla för ingrepp inte lyssnar på barnet så mycket som man faktiskt borde. Ur vårt tidigare resultat gällande barnets kontakt med de biologiska föräldrarna (se punkt 9.3) framkom även att det är vanligt förekommande att föräldrarna vill ha mer kontakt med barnet än vad barnet vill ha med föräldern. I samband med detta menade en av respondenterna att man i dessa fall ska lyssna på barnet men att man i praktiken kanske inte alltid gör det. Anledningen till detta skulle man kunna tolka och återkoppla till den upplevelsen av rädsla respondenterna säger sig erfar hos socialtjänsten gentemot föräldrarna. Denna problematik illustreras i exemplet vi tidigare nämnt (se punkt 9.3) ur Beek och Schofield's (2008) studie med flickan som tvingats ta en omvårdande roll gentemot mamman med alkoholmissbruk, då socialtjänsten ansåg att kontakten dem i mellan var viktig, vilket fick konsekvenserna av en parentifiering. Samtliga av våra respondenter uppger i intervju att de anser att förälderns rätt till sitt barn ofta väger tyngre än dess olämplighet.

9.6 Barnets bästa

Resultat

Ett svar som var genomgående hos alla informanterna då de fick frågan om de ansåg att man utgår från barnets bästa, var upplevelsen om att man lyssnar för lite på barnet. Detta är, enligt barnsekreterarna ett resultat av en försiktighetsåtgärd där man inte vill tillskriva barnet för stor bestämmanderätt, dels för att barn inte bör tillskrivas för mycket ansvar och dels för att det finns en risk att man endast gör dem en "björntjänst". Trots principen att man ska undersöka barnets bästa individuellt uttryckte hälften av informanterna att barn ofta generaliseras och därmed inte får den individuella förutsättningen som behövs för en lyckad placering. Exempelvis tar de båda familjehemsföräldrarna upp inslussningstiden till familjehemmet som en faktor där man inte tar hänsyn till barnets bästa. De båda informanterna menade att olika barn behöver olika lång tid på sig att förbereda sig inför en flytt till familjehem och ett nytt levnadssätt. Vidare menar de att ingen hänsyn tas till detta då deras upplevelse är att socialtjänsten jobbar mer med att hitta snabba lösningar som fungerar kortsiktigt, men som inte alltid är så genomtänkta ur det långsiktiga perspektivet. Under intervjun tar båda familjehemsföräldrarna upp arbetssättet BBIC och båda är av åsikten att man inte arbetar utifrån detta. En av dem menar att man istället arbetar utifrån föräldrarnas behov i centrum. Samma informant tar som exempel på detta upp vårdnadsöverflyttningar och hur detta ses som ett övergrepp mot föräldrarna men ställer sig själv frågan, för vem skall socialtjänsten är så försiktig med vårdnadsöverflyttningar. Frågan om för vems, barnets eller föräldrarnas, skall beslut fattas var en ständigt återkommande fråga bland samtliga informanter. Fem av våra sex informanter upplevde inte att man utgår från barnets bästa vid familjehemsplaceringen. Dessa fem anser att det ofta finns för mycket tilltro till föräldraförmågan och att man i den tilltron glömmer bort barnets kapacitet att hantera upprepade nederlag i föräldraförmågan.

"Barn känner av det här när det inte är för deras skull utan det är formalia bara, by the book". (Annika)

"Ta bara det här med vårdnadsöverflyttningen, det är ett övergrepp mot föräldrarna. Ja okej, men om dom inte kan ta hand om sina barn då? Vad har dom gjort mot sina barn? Vad är problemet kan jag känna. Varenda gång jag får ett papper som vårdnadshavare ska skriva på, då ska jag sitta där och förklara att jag är inte vårdnadshavare, jag är familjehem och hon är familjehemsplacerad, det ska hon inte behöva höra hela tiden. Hon är ju viktigast". (Anna)

"Jag tycker alltid man ska lyssna på barnet, för oavsett hur gammal eller ung du är så tror jag ändå du har en uppfattning och bild om hur du har det där hemma". (Charlotte)

"Jag har pratat med placerade barn som är vuxna nu och dom har ju sagt det att det var det bästa som kunde hända att dom kom till ett familjehem och att

socialtjänsten borde ha förstått mycket tidigare att dom behövde placeras utanför sitt eget hem". (Emelie)

Analys

Våra respondenter ansåg att man lyssnar för lite på barnet i frågor gällande barnets bästa. Barnombudsmannen uppger betydelsen av att lyssna och uppmärksamma barnet i sig självt och genom ett sådant stöd underlätta barnets återhämtning från svårigheter och få deras självkänsla att öka (SÖ 1990:20). Betydelsen av återhämtning går att finna i utvecklingspsykopatologins teori där man betonar hur nära relationer till stödjande vuxna är av stort värde för barnets motståndskraft eller återhämtningsförmåga att hantera och komma över svåra erfarenheter (Andersson 2008).

Vidare menar Andersson (2008) att det är av stort värde att ta reda på hur ett barn tänker och har hanterat sina tidigare erfarenheter samt ser på sina nuvarande erfarenheter. Man måste vara medveten om att ett barns beteende i en situation inte är detsamma som i en annan situation och att barns beteende kan te sig olika beroende på vilken person som är närvarande. Häften av våra respondenter uttryckte att barn ofta generaliseras och därmed inte får den individuella förutsättningen för en lyckad placering som kan tillgodose barnets bästa. Upplevelsen av att man inte utgår från barnets behov utan att man prioriterar föräldrarnas, var en känsla som även delades av respondenterna i Höjers (2001) avhandling. I utvecklingspsykopatologi betonas individuell variation och hur individens utsatthet för risker får olika följder för olika individer beroende på omgivning och individuella förmågor. Detta gäller även när man talar om anknytningsmönster och kognitiva processer (Andersson 2008). Barnet kan med hjälp av sin individuella återhämtningsförmåga utveckla mer eller mindre goda strategier för att tillgodose sina behov, men en förlorad anknytning kan inte "repareras". Kvaliteten på de interpersonella och emotionella erfarenheterna under de första levnadsåren har betydelse för de neurobiologiska processerna under resten av livet (Andersson 2008; Havnesköld & Risholm Mothander 2006).

Vad som också framgår i vårt resultat gällande barnets bästa är uppfattningen att det många gånger är föräldrarnas behov som sätts i främsta rummet och inte barnets. En av våra respondenter uttrycker särskilt hur hon anser att det är vanligt förekommande att socialtjänsten är rädda för att göra ett övergrepp mot föräldrarna men bortser i samband med denna rädsla det faktum att föräldrarna begått ett övergrepp mot sitt barn. Genom denna rädsla för att ingripa och på så sätt begå ett övergrepp mot föräldrarna, kan barnet under en längre tid komma att befinna sig i en riskmiljö. Barn som exempelvis växer upp med aktivt missbrukande eller psykiskt sjuka föräldrar löper enligt anknytningsteorin en förhöjd risk att hamna i destruktiva känslomässiga situationer. Inom teorin finns det numerära studier som visar på hur dessa förutsäger senare psykiskasociala problem både i förskola och i skola (Havnesköld & Risholm Mothander 2006). Detta styrks av utvecklingspsykopatologin som menar att det är större risk för bristfällig utveckling om riskfaktorerna, exempelvis missbruk hos föräldern, sker upprepade gånger eller är mer bestående. De våra respondenter menar med att man sätter föräldrarnas behov framför barnets, och därmed inte tar hänsyn till att riskfaktorerna överväger de skyddande faktorerna, innebär att barnet utsätts för en

större risk för bristfällig utveckling som knappast kan ses som barnets bästa (Andersson 2008).

10. Slutdiskussion

Vi anser att vi har besvarat studiens syfte, det vill säga att få en bild av hur familjehemsplacerade barn upplever sin tid i familjehem samt om och hur den skiljer sig från de professionellas samt familjehemsföräldrars. I följande diskussion kommer vi att försöka knyta våra resultat och reflekterande tankar till uppsatsens frågeställningar, vilka vars mål var att ge oss en kunskap om hur man bedömer vad som är barnets bästa och om uttrycket ”blod är tjockare än vatten”, alltså att biologiska föräldrar nästan alltid har rätt till sina barn, överensstämmer med detta.

Det främsta som framkommit i vår studie är att en familjehemsplacering upplevs som osäker och otrygg då barnen inte tillägnas den information som är nödvändig angående placeringens förhållanden. Det är förståeligt att socialtjänsten inte alltid sitter på den information som är betydelsefull för barnet att få, till exempel angående placeringens längd. De funderingar som väckts hos oss är om det än dock inte kan vara betydelsefullt för barnet att få information kring det som går att få. Om vi som exempel tar otillräcklig information angående placeringens längd, kanske det ändå kan vara av värde för barnet att få information kring förutsättningarna för att placeringen ska upphöra. Som vi redogjort för i våra resultat kan otrygghet uppstå då föräldern börjar prata med sitt barn om att barnet ska få flytta hem, trots att underlag för ett sådant påstående inte finns. Vi tror att barnet hade kunnat undvika många av de tankar och funderingar som i samband med en sådan situation kan väcka en oro, om barnet själv är medveten om vilka underlag som krävs för en flytt hem. Enligt lag (se punkt 2.1) skall socialsekreteraren, utifrån barnets ålder och mognad, lämna information om placeringens förhållanden i den mån det är möjligt. Vi tolkar lagen som ett sätt att skapa en form av stabilitet och trygghet för barnet i den utsatta situationen. När beslutet om ett omhändertagande tagits, är vi av åsikten att det därför är av stort värde att socialtjänsten står för detta beslut. I och med ett sådant omhändertagande, menar vi att det är socialtjänstens *ansvar* att se till att barnet får en trygg punkt. Om föräldrarna inte kan tillgodose barnets behov så är det av största betydelse att socialtjänsten tar denna roll. Det är därför av vikt att socialtjänsten inte är ”rädda” för föräldrarna, då de faktiskt från början ansett dessa som olämpliga. Vi håller i detta avseende med våra respondenter, som är av uppfattningen att det ställs för lite krav på den biologiska förälderns lämplighet.

Det framkom även att otrygghet kan uppstå då den tänkta planeringen inte följs. Om anledningen till detta beror på föräldern skapas samtidigt besvikelse och svårigheter att kunna lita på denne, särskilt då samma situation uppstår upprepade gånger. I våra analyser har det framkommit att då barnet utsätts för en risk upprepade gånger kan det försvåra barnets fortsatta utveckling avsevärt. Värt att reflektera över är till vilket pris man ska låta föräldern, endast på grund av sitt biologiska band och tron på föräldraförmågan, utsätta sitt barn för sådana här situationer. Hur många chanser ska man tillåtas få innan man drar gränsen för när barnets utveckling tar skada? Då gränsen passerats, går det då att ”laga” ett trasigt barn på några månader i familjehem eller på institution när barnet utsatts för missförhållanden under flera år? Vi ställer oss frågan varför man väntar så länge

med att ingripa när det finns underlag för hur skadligt det är för barnets utveckling att vistas i destruktiva miljöer. Inom anknytningsteorin talar man om hur anknytningen utgör ett livstema, som har ett avgörande inflytande under den tidiga barndomen men som också har ett flergenerationsperspektiv genom att den påverkar den växande individens möjlighet att ta hand om den kommande generationen. Utifrån detta kan man se hur negativa erfarenheter från barndomen kan komma att påverka ens egna framtida barn och på så vis utgöra en ond cirkel. Det är av betydelse att man funderar över hur mycket hänsyn man ska ta till föräldrarnas rätt kontra vilka konsekvenser det får för barnet att ingripa i sent skede. Vissa chanser får man bara en gång i livet, som chansen att knyta an till sitt barn. Med dessa funderingar bortser vi inte från det faktum att det kan vara betydelsefullt för ett barn att ha kontakt med sina biologiska föräldrar. Oavsett om en förälder är lämplig eller olämplig går det inte att förneka att föräldern kan vara olämplig inom vissa områden men högst lämplig inom andra när det gäller frågor som endast den biologiska föräldern kan svara på. Vidare är det inte alltid en självklarhet att barnet känner ett behov av att få svar på frågor som endast den biologiska föräldern kan svara på. Då det individuella betonas i frågor gällande barns bästa och barns behov anser vi att man inte kan generalisera nödvändigheten att alla barn behöver/vill ha kontakt med sina biologiska föräldrar. Däremot anser vi att alla barn skall ges möjligheten att *välja*. Barn väljer inte sina föräldrar men ges ofta heller ingen chans att välja bort dem.

Genom denna uppsats har vi många gånger reflekterat över för *vems skull* man fattar vissa beslut. I lagen står att hänsyn skall tas till barnets ålder och mognad. Vi kan uppleva att man har benägenhet att vrida detta till en ”bortförklaring”, så att barnets låga ålder blir en anledning till att inte lyssna på det. Då barns kognitiva mognadsnivå utvecklas efter deras erfarenheter, anser vi att man borde fokusera mer på barnets mognadsnivå än hur gammalt det är. Ett barn kan vara tretton år men ha en kognitiv mognadsnivå som en nioårings, medan en nioåring kan ha en mognadsnivå som en trettonåring. Härigenom blir det tydligt att individuella bedömningar är ett måste när det kommer till att lyssna på barnet utifrån dess ålder och mognad.

Sammanfattningsvis vill vi poängtera att man kanske inte ska, bör eller kan stänga ute någon för alltid, då alla människor kan förändras. Dock bör man inte glömma att barnet aldrig får en andra chans när det gäller dess anknytning till föräldern. I denna studies resultat gällande föräldrars rätt tills sina barn kontra synen på barnets bästa tycks vi tyvärr kunna utläsa att den biologiska föräldrarnas rätt till sitt barn allt för ofta överskuggar dess olämplighet och vad som faktiskt är bäst för barnet. Höga röster höjs då man talar om den biologiska föräldrarnas rätt till sitt barn *men* vem tar ton för barnets rätt till en lämplig förälder?

11. Referenslista

- Aronsson, A. (2004) *Familjehem, jourhem, kontaktfamilj, kontaktperson*
<http://www.familjehemmet.se/familjehem.php>
2011-09-29
- Andersson, C. (2011) *Familjehemsverksamhet*
http://www.gryning.se/familjsida.asp?id=22&hem_id=118
2011-09-29
- Andersson, G. (2008) *Utsatt barndom – olika vuxenliv: ett longitudinellt forskningsprojekt om barn i samhällsvård*. Stockholm: Allmänna barnhuset.
http://www.allmannabarnhuset.se/data/files/Utsatt_barndom.pdf
2011-10-06
- Beek, M. Schofield, G. (2008) *Providing a Secure Base in Long-term Foster Care*. London: British Association for Adoption and Fostering (BAAF). s.3-12
http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/shss/courses/pq/specialist_pathway/preparator_yreading/c_and_f_sw_article.pdf
2011-10-14
- Branschfakta (2007) *Vad är ett familjehem?*
<http://www.alltomfamiljehem.se/vad-aer-ett-familjehem.htm>
2011-10-02
- Brinkmann, S, Kvale, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Dahlberg, C. Forssell, A. (2006) *BBIC i praktiken- att knäcka koden*. Studentlitteratur AB
- Dalen, Monica (2007) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning
- Enheten för rättighetsfrågor (2011) *Barnperspektiv, barnets perspektiv och barnrättsperspektiv*.
<http://vgr.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/Ovriga-sidor/Barnkonventionen/Barnperspektivet/>
2011-09-28
- Erman, M. (2003) *Barnet och familjehemmet. En handbok om socialnämndens ansvar*. Svenska Kommunförbundet. Stockholm: Katarina Tryck AB
- Havnesköld, L. Risholm Mothander, P (2006) *Utvecklingspsykologi. Psykodynamisk teori i nya perspektiv*. (Andra upplagan) Stockholm: Liber AB

- Höjer, I. (2002) *Den belönade utmaningen - om att vara fosterförälder*
[http://www.idunn.no/ts/nsa/2002/0202/den_belnade_utmaningen -
_om att vara fosterfrlder](http://www.idunn.no/ts/nsa/2002/0202/den_belnade_utmaningen_-_om_att_vara_fosterfrlder)
2011-10-02
- Höjer, I. (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Avhandling. Institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.
- Lantz, Annika (2007). *Intervjumetodik*. Polen: Studentlitteratur
- Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Mattson, T. (2010) *Rätten till familj inom barn och ungdomsvården*. Malmö: Liber AB
- Mattsson, T. (2006) *Det familjehemsplacerade barnet som rättighetsbärare*. Socialmedicinsk tidskrift 83(1), 66-73.
- Nordin, H. (2003) *Permanent eller tillfälliga placeringar? Om lag och verklighet vid flyttningsförbudsbestämmelsens tillämpning*. Rapport i socialt arbete nr. 106-2003. Edsbruk: Akademitryck AB
- Norström, C. & Thunved, A. (2010) *Nya sociallagarna*. (upplaga 23) Stockholm: Norstedts Juridik.
- Socialstyrelsen (2011) *Barn och unga – insatser år 2010*.
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2011/2011-6-18>
2011-10-18 (A)
- Socialstyrelsen (2006) *Grundbok. Barns behov i centrum (BBIC)*.
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9524/2006-110-7_rev_20061107.pdf
2011-10-12 (C)
- Socialstyrelsen (2006) *Vårdnadsöverflyttningar för barn placerade i familjehem*.
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9478/2006-109-27_200610927.pdf
2011-11-18 (B)
- SOU 2005:43 *Barnets bästa föräldrars ansvar*
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/55/64/616cf651.pdf> 2011-10-11
2011-10-27
- SOU 2009:68 *Lag om stöd och skydd för barn och unga*
<http://www.barnombudsmannen.se/vart-arbete/nya-remissvar/2009/11/lag-om-stod-och-skydd-for-barn-och-unga-lbu-sou-200968/>
2011-09-26

Svensk författningssamling (1949:381) Föräldrabalken

Svensk författningssamling (1990:52) Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Svensk författningssamling (2001:453) Socialtjänstlag

Sveriges domstolar (2011)

<http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Forvaltningsratt/>
2011-10-01

SÖ 1990:20 *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Utrikesdepartementet

Thomassen, M. (2008): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning

Watt Boolsen, Merete (2007): *Kvalitativa analyser: forskningsprocess, människa, samhälle*. Malmö: Gleerups Utbildning

Westberg, M. Tilander, K (2010): *Att lära av fosterbarn*. Stockholm: Edita Västra Aris

http://www.allmannabarnhuset.se/data/files/B_cker_PDF/Att_l_ara_av_fosterbarn.pdf
2011-11-01

Intervjuguide

Frågor till före detta familjehemsplacerade barn

- Hur upplevs en familjehemsplacering sett ur barnets perspektiv?
 1. Hur kände du inför att bli placerad i familjehem?
 2. Hur gammal var du när du blev placerad?
 3. Hur länge var du placerad?
 4. Hur såg relationen till dina familjehemsföräldrar ut?
 5. Vad fick du för information ang. din placering och framtid i familjehemmet?

- Vad innebär det för barnet att ha ett flertal vuxna som delar på ansvaret kring det och hur kan barnets behov av trygghet tillgodoses?
 1. Hur var det att ha så många inblandade vuxna i ditt liv?
 2. Upplevde du trygghet i ditt familjehem och i så fall på vilket sätt?
 3. Kände du dig någon gång otrygg och i så fall i vilka sammanhang?
 4. Hur såg kontakten med din/dina biologiska föräldrar ut?
 5. Hur såg kontakten med din familjehemssekreterare ut?

- Har man och hur har man utgått från barnets bästa under placeringsprocessen?
 1. Upplevde du att man utgick från ditt bästa innan, under och efter placeringen?
 2. Upplevde du att någonting i placeringen kunde gjorts annorlunda och i så fall vad?
 3. Var en vårdnadsöverflyttning aktuell? Varför/varför inte?
 4. Vad var din högsta önskan och din värsta mardröm under din tid i familjehemmet?
 5. Vad anser du om att biologiska föräldrar i stort sätt alltid har rätt till sina barn?
 6. Hur är det att leva i ovisshet?

Frågor till familjehemsföräldrar

- Hur upplevs en familjehemsplacering sett ur barnets perspektiv?
 1. Vilka känslor upplever du som vanliga hos ett barn som blir placerat hos dig?
 2. Är det svårare/lättare att ta emot ett barn beroende på dess ålder? I så fall på vilket sätt?
 3. Vad ges barnet för information gällande placeringen hos dig? (Anledningen till placeringen, placeringens längd och framtid etc.)
 4. Vilken sorts relation upplever du vanligtvis att ett placerat barn skapar till dig?

- Vad innebär det för barnet att ha ett flertal vuxna som delar på ansvaret kring det och hur kan barnets behov av trygghet tillgodoses?
 1. Hur upplever du att barnet känner att det är att ha flera vuxna omkring sig?
 2. Hur upplever du att barnet tillgodoser sig trygghet under de rådande omständigheterna?
 3. När upplever du att barnet vanligtvis känner sig otryggt?
 4. Hur viktig upplever du att kontakten med de biologiska föräldrarna är för barnet?
 5. Hur viktig upplever du att kontakten med familjehemssekreteraren är för barnet?

- Har man och hur har man utgått från barnets bästa under placeringsprocessen?
 1. Upplever du att man utgår från barnets bästa innan, under och efter placeringen?
 2. Upplever du generellt att det är någonting i placeringarna som kan göras annorlunda och i så fall vad?
 3. Hur ofta har en vårdnadsöverflyttning varit aktuell? Varför/varför inte?
 4. Vad anser du om att biologiska föräldrar i stort sätt alltid har rätt till sina barn?

Frågor till barnssekreterare

- Hur upplevs en familjehemsplacering sett ur barnets perspektiv?
 1. Vilka känslor upplever du som vanliga hos ett barn som blir placerat?
 2. Upplever du att barnets ålder påverkar dess inställning till familjehemsplaceringen? I så fall på vilket sätt?
 3. Vad ges barnet för information gällande familjehemsplaceringen? (Anledningen till placeringen, placeringens längd och framtid etc.)
 4. Vilken sorts relation upplever du vanligtvis att ett placerat barn skapar till sina familjehemsföräldrar?

- Vad innebär det för barnet att ha ett flertal vuxna som delar på ansvaret kring det och hur kan barnets behov av trygghet tillgodoses?
 1. Hur upplever du att barnet känner att det är att ha flera vuxna omkring sig?
 2. Hur upplever du att barnet tillgodoser sig trygghet under de rådande omständigheterna?
 3. När upplever du att barnet vanligtvis känner sig otryggt?
 4. Hur viktig upplever du att kontakten med de biologiska föräldrarna är för barnet?
 5. Hur viktig upplever du att kontakten med dig är för barnet?

- Har man och hur har man utgått från barnets bästa under placeringsprocessen?
 1. På vilket sätt utgår man från barnets bästa innan, under och efter placeringen?
 2. Upplever du generellt att det är någonting i placeringarna som kan göras annorlunda och i så fall vad?
 3. Hur ofta blir vårdnadsöverflyttningar aktuella? Varför/varför inte?
 4. Vad anser du om att biologiska föräldrar i stort sätt alltid har rätt till sina barn?